

MIR IR AŠ

MEDIJŲ, IR INFORMACINIO RAŠTINGUMO PRATYBOS MOKINIAMS

MEDŽIAGA MOKYTOJAMS, DĖSTANTIEMS 7–12 KLASĖSE

Medžiaga parengta pagal
Švedijos nacionalinės medijų tarybos
(www.statensmedierad.se)
leidinį „MIK för mig“

Adaptuota Ugdymo plėtotės centro 2015 m.

MIR IR AŠ

KAS YRA ŠVEDIJOS NACIONALINĖ MEDIJŲ TARYBA?

Švedijos nacionalinė medijų taryba yra institucija, kurios užduotis – ugdyti vaikus ir jaunuolius kaip sąmoningus medijų vartotojus ir apsaugoti juos nuo žalingo medijų poveikio.

Ugdydami vaikų ir jaunuolių medijų ir informacinį raštingumą (MIR), suteikiame jiems galimybę išmokti orientuotis medijų persmelktoje kasdienybėje, suprasti medijų vaidmenį visuomenėje, rasti, analizuoti ir kritiškai vertinti informaciją, reikšti savo mintis ir patiems kurti įvairių medijų turinį.

KODĖL MEDIJŲ IR INFORMACINIS RAŠTINGUMAS YRA SVARBUS?

Medijų pasaulis šiandien tampa vis labiau išskaidytas ir individualizuotas. Todėl vis svarbiau gebėti valdyti informaciją. Šis gebėjimas vadinamas medijų ir informaciniu raštingumu. Jis reiškia mokėjimą rasti, analizuoti, kritiškai vertinti ir kurti informaciją įvairiose medijų priemonėse ir skirtinguose kontekstuose.

Šioje medžiagoje, skirtoje mokytojams dirbti klasėje, rasite medijų ir raštingumo ugdymo užduočių iš ugdymo paketo „MIR ir aš“. Ugdymo paketą sudaro keli etapai. Pakete pateikiama medžiaga padės mokiniams ir mokytojams užmegzti diskusiją apie naująjį medijų pasaulį ir apie tai, kaip jis mus veikia.

Mokymo priemonėje taip pat rasite viktoriną mokiniams. Per šią viktoriną mokinių grupė gali, naudodamasi mobiliaisiais telefonais, atlikti užduotis ir atsakyti į dalyko žinių reikalaujančius klausimus, patikrinti faktus.

MOKYTOJUI

Ši medžiaga mokytojams skirta pagilinti klausimus ir išplėtoti diskusijas, kilusius klasėje mokiniams pažiūrėjus skaitmeninę ugdomąją priemonę. Užduotis galima atlikti ir atskirai.

Medžiagą mokytojams sudaro penkios panašiai sudarytos dalys:

- Įvadas
- Mūsų santykiai
- Iškreipta informacija
- Mūsų demokratija
- MIR užduotis

Kiekvieną dalį sudaro 1–4 pamokos. Kiekviena pamoka prasideda įvagine užduotimi, vėliau pateikiamos įvairios medžiagą padedančios įsisavinti užduotys. Įvadinės užduotys grindžiamos mokinių išankstinėmis žiniomis ir yra skirtos pristatyti tematiką, sužadinti susidomėjimą ir norą dalyvauti.

Per kiekvieną pamoką siūloma atlikti 2–3 užduotis, o kartais, jei užduotis sudėtinga, tik vieną. Kai kurios užduotys turi dalį, pavadintą „Jei liks laiko“. Šias užduotis siūlome atlikti tada, jei moki-

niai nori daugiau pasigilinti į būtent tą temą. Penktoji dalis šiek tiek skiriasi nuo kitų, nes ji skirta pasirengti baigiamajai viktorinai „MIR užduotis“, taip pat joje pateikta siūlymų, ką mokiniai galėtų aptarti po viktorinos.

Visi šios medžiagos tekstai yra skirti mokytojui. Užduotis moksleiviams mokiniams galėsite padauginti iš medžiagos, kuri yra pateikta pabaigoje.

Medžiagoje aptariamų metodų, pavyzdžiui, vertinimo užduočių, čia plačiau nepristatinėsime. Tie, kurie norės pasigilinti daugiau, nemažai informacijos galės rasti internete. Norėdami atlikti kai kurias užduotis, patys mokiniai turės susirinkti informacijos. Tam jie turėtų turėti galimybę pasinaudoti kompiuteriais, planšetiniais kompiuteriais ar išmaniaisiais telefonais.

Ši medžiaga skirta naudoti 7–12 klasėse per gimtosios kalbos, užsienio kalbų, istorijos ir su medijomis susijusias pamokas. Turinys tinka visai šiai tikslinei grupei, bet kai kurie pagrindinės mokyklos ir gimnazijos mokinių gebėjimai ir įgūdžiai gali skirtis. Mokytojas žinos geriausiai, kas tinka būtent jo mokiniams.

DALIS

İYADAS

Šios dalies tikslas – supažindinti mokinius su medijų ir informaciniu raštingumu. Remiantis mokinių išankstinėmis žiniomis, galima sužadinti susidomėjimą ir norą dalyvauti.

Plačiąja prasme medijos – tai komunikacijos priemonės informacijai perduoti. Medijoms priskiriama audiovizualinė produkcija, internetas, žiniasklaida ir kt. („Audiovizualinių medijų terminų žodynas“¹ – Neringa Kažukauskaitė et al., Lietuvos kino centras, 2013).

Medijos yra *masinės komunikacijos* priemonės, t. y. jos sukurtos pasiekti kiek galima platesnę auditoriją. Štai keli pavyzdžiai: televizija, radijas, kinas, laikraščiai, žurnalai, knygos, afišų lentos, internetas ir kt. Medijų sąvoka apima ir asmeninės komunikacijos priemones (mobiliuosius įrenginius ir veiklą juose – atvaizdų, tekstinių žinučių siuntimą ir pan.), interneto pokalbių svetaines, tinklaraščius, socialinius tinklus.

Prieš porą dešimtmečių šalia tradicinių medijų įsivyravusios vadinamosios naujosios medijos – internetas, mobilieji telefonai, skaitmeninė komunikacija – žaibiškai persmelkė daugumą asmeninio, akademinio, politinio, ekonominio gyvenimo sričių. Šios naujosios milžinišku mastu išplėtė edukacijos, pramogų pramonės plėtros galimybes, asmeninės raiškos ir socialinių santykių horizontus, tapo nepamainomu ištekliumi mokslinei tiriamajai veiklai.

Naujosios ir tradicinės medijos tapo mūsų gyvenimo dalimi. Be abejonės, jos daro galingą kultūrinį poveikį planetos žmonėms: medijų produktai informuoja mus apie tai, kas vyksta pasaulyje, yra pramogų šaltinis, leidžia bendrauti su didesne pasaulio bendruomene. Tačiau kartais jos gali sukelti tam tikrą sukrėtimą: tokie įvykiai kaip masinės komunikacijos priemonių įsibrovimas į privačią erdvę ar visuomenėje priimtų etikos normų pažeidimas, primena žmonėms apie medijų galią ir skatina tapti sąmoningesniais. Svarbu įsisąmoninti, jog medijoms persmelkiant visą aplinką verta apmąstyti savo santykį su jomis. (Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo projekto metodinė medžiaga „Ugdymo sode“²: Tradicinės ir naujosios medijos)

Šioje dalyje pateiktos kelios užduotys. Jei norite, galite pasirinkti tas užduotis, kurios, jūsų manymu, geriausiai tinka jūsų mokiniams.

¹<http://www.lkc.lt/leidiniai>

²<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2601>

ĮVADAS – I PAMOKA

UŽDUOTIS A

KĄ MANOTE APIE MEDIJŲ PLĖTRĄ? APIE NAUJĄJĮ MEDIJŲ PASAULĮ.

Pastaraisiais metais sparčiai besivystančios medijos keičia mus ir kelia naujų reikalavimų mūsų kritiniam mąstymui. Ši užduotis skatina apmąstyti naująjį medijų pasaulį ir jo reikšmę mokinių kasdienybei ir naudojimuisi medijomis.

Ugdymo plėtotės centro parengtame filme „Diskusija „Medijų mitai ir mitai kaip medijos“³ dalyvauja poetas Vytautas Rubavičius, filosofas Naglis Kardelis, filosofas Stanislovas Juknevičius. Moderuoja Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslininkė Rita Repšienė. Filmuota 14-ojoje tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje, 2013 m.

Peržiūrėkite šias ištraukas:

Poetas Vytautas Rubavičius kalba apie šiuolaikines medijas (1.48–6.08 min. arba žiūrėti iki 7.35 min.).

Poetas Vytautas Rubavičius kalba apie šiuolaikinių medijų įtaką vaizduotei (31.56–35.48 min.).

Filosofas Naglis Kardelis kalba apie kritinį mąstymą (36.25–39.12 min.).

³ <https://youtu.be/szV4UuZz0jk>

Apmąstykite su rašikliu rankoje

Kokių minčių jums kyla pažiūrėjus filmo ištraukas? Užrašykite keletą pastebėjimų.

Ištraukose skamba šie teiginiai:

„Medijos mus pačius pritaiko prie savo logikos“;

„Medijos yra priežiūros instrumentai“;

„Vaizdinės medijos aplenkia kritinę sąmonę“;

„Kritinis mąstymas yra pati galingiausia medija“.

Apmąstykite šiuos teiginius. Ar pastebite jų pasireiškimą savo gyvenime? Pateikite konkretų pavyzdį.

Darbas klasėje

Pabaigoje tai, ką nuveikėte, aptarkite su klase.

UŽDUOTIS B

KODĖL MANAU TAIP, O NE KITAIP? APIE MŪSŲ INFORMACIJOS ŠALTINIUS.

Mes, žmonės, kai kuriais informacijos šaltiniais pasitikime labiau negu kitais. Nuo ko tai priklauso ir kokios to pasekmės? Ši užduotis skatina pasvarstyti apie tai.

Apmąstykite su rašikliu rankoje

Kas jums daro didžiausią įtaką? Tai gali būti tam tikri žmonės, organizacijos, žiniasklaida, įmonės, ideologijos ir taip toliau.

- Pamąstykite ir sudarykite sąrašą šaltinių, kurie jums daro didžiausią įtaką.
- Prisiminkite savo pastarosios savaitės gyvenimą ir įvertinkite, kas jums šią savaitę darė didžiausią įtaką.
- Sudarykite penkių didžiausią įtaką jums dariusių veiksmų sąrašą.
- Pasirinkite du iš jų ir paaiškinkite, kaip ir kodėl jie jus veikia.
- Kam didžiausią įtaką darote jūs? Kodėl manote, kad taip yra?

Dirbkite po du

Palyginkite savo sąrašus:

- Kokius matote panašumus ir kokius skirtumus?
- Kokia gali būti skirtumų priežastis?
- Ką galėtumėte padaryti, kad jums įtaką darantys veiksniai jūsų nebeveiktų?
- Kokie būtų šios užduoties rezultatai, jeigu ją būtumėte atlikę prieš 100 metų?

Darbas klasėje

Pabaigoje paskutinius du punktus aptarkite su klase.

UŽDUOTIS C

MĖGTI AR NEMĖGTI? APIE MŪSŲ PAČIŲ VAIDMENĮ SOCIALINĖSE MEDIJOSE.

Daugelyje socialinių medijų yra galimybė paspausti mygtuką „Patinka“, jei norite pakomentuoti filmą, nuotrauką ar tekstą. Ši užduotis skirta panagrinėti šį fenomeną diskusijos ir asmeninio tyrimo būdu.

Padiskutuokite

- Koks yra palaikymo socialinėse medijose tikslas?
- Ar svarbu sulaukti didelio palaikymo?
- Ar dėl to, kad mes socialinėse medijose kažką palaikome, gali kilti kokių nors neigiamų pasekmių?
- Ar galime kaip nors išreikšti palaikymą realiame pasaulyje? Ar taip pat dažnai naudojames šia alternatyva? Jei ne, tai kodėl?
- Kai kuriose priemonėse panaikinti mygtukai „Nepatinka“. Kodėl? Ką manote apie galimybę išreikšti nepritarimą? Kur jį išreiškiate?

Darbas klasėje

Grupių diskusiją pratęskite klasėje su visais mokiniais.

Asmeninė užduotis

Ši užduotis skirta atlikti per visą savaitę. Visą savaitę jūs turite nieko nepalaikyti socialinėse medijose ir pažiūrėti, ar dėl to sulauksite kokių nors reakcijų. Nepamirškite išlaikyti šių asmenų konfidencialumą. Vėliau tiems, kurie dalyvaavo jūsų eksperimente, nieko apie jį nežinodami, galėsite apie jį papasakoti.

Jei sulaukėte reakcijų, kokios jos buvo? Kaip manote, kodėl sulaukėte tokių reakcijų?

Jei reakcijų nesulaukėte, kaip manote, kodėl?

Padiskutuokite apie tai, ką nustatėte, klasėje.

2

DALIS

**NAUJASIS
MEDIJŲ
PASAULIS
IR MŪSŲ
SANTYKIAI**

Ribos tarp internetinio ir realaus pasaulio yra smarkiai išsitrausios, o gyvenimas tinkle susipynęs su mūsų tikroju gyvenimu. Mokyklai tenka didelė atsakomybė dėl įžeidinėjimų internete. Šiandien taip pat svarbu diskutuoti apie patyčias internete, kaip ir apie patyčias mokyklos kieme.

Internetas akivaizdžiai ir labai skiriasi nuo daugumos informavimo priemonių, kurias jis pakeičia, – jis yra dvikryptis. Internetu galima siųsti ir gauti žinutes. Esant galimybei keistis informacija, išsiųsti ir atsisiųsti, internetas tapo verslo ir komercijos „magistrale“. Keliais spustelėjimais žmonės gali ieškoti virtualių katalogų, pateikti užsakymus, stebėti siuntas, naujinti informaciją įmonių duomenų bazėse. Tačiau internetas jungia ne tik žmones, bet ir mus vienus su kitais. Jis – ne tik komercinė, bet ir asmeninė transliavimo priemonė.

Milijonai žmonių internetą naudoja savo pačių skaitmeniniams kūriniams platinti tinklaraščių, vaizdo įrašų, nuotraukų, dainų, interneto transliacijų forma. Savanoriškai rašoma „Vikipedija“, didžiąja dalimi mėgėjiškas vaizdo įrašų portalas „YouTube“, nuotraukų saugykla „Flickr“, tinklaraščių rinkinys „Huffington Post“ nebuvo įmanomi be pasaulinio žiniatinklio. Dėl interaktyvumo internetas tapo pasauline susitikimo vieta, kur žmonės susirenka paplepti, paliežauti, padiskutuoti, pasirodyti, pafliktuo-

ti „Facebook“, „Twitter“, „MySpace“ ir kituose socialiniuose tinkluose. (Nicholas Carr, *Seklumos, skyrius „Universaliausia informacijos priemonė“, p. 71–85*.)¹

Šios dalies tikslas yra paskatinti mokinius pamąstyti apie tai, kaip medijų pasaulis veikia mūsų santykius.

Pateiktos užduotys trims pamokoms, bet galite pasirinkti tas užduotis, kurios, jūsų manymu, geriausiai tinka jūsų mokiniams.

¹ <http://www.mokslofestivalis.eu/wp-content/uploads/2015/06/seklumos.pdf>

MŪSŲ SANTYKIAI – I PAMOKA

UŽDUOTIS A KUR RIBA? APIE TAI, KAS YRA TEISĖTA.

Tam tikri poelgiai internete yra nusikalstami, apie juos gali būti pranešta policijai. Kiti gali būti įžeidžiantys, bet nepažeisti įstatymų. Ne visada aišku, kur riba tarp to, kas yra teisėta, o kas – ne. Ką galima daryti internete nepažeidžiant įstatymų? Šios užduoties tikslas – išsiaiškinti ir sužinoti daugiau apie tai, kokios yra ribos ir ką nustato įstatymai.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas 13 straipsnis²,

13 straipsnis. Amžius, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus

1. Pagal šį kodeksą atsako asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o šio straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais – keturiolika metų.

2. Asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję keturiolika metų, atsako už nužudymą (129 straipsnis), sunkų sveikatos sutrikdymą (135 straipsnis), išžaginimą (149 straipsnis),

Peržiūrėkite

Dokumentinis filmas „Tinklas“¹ (2009 m.), sukurtas projekto „Saugesnis internetas“ užsakyму, pasakoja apie vaikų gyvenimą internetinėje erdvėje.

Pažiūrėkite ištrauką (7.52–10.48 min.)

Padiskutuokite

• Lietuvoje, pagal Baudžiamąjį kodeksą, asmenys iki 16 metų nebaudžiami, jei daro ką nors nelegalaus internete. Kaip manote, ar tai tinkama amžiaus riba?

seksualinį prievartavimą (150 straipsnis), vagystę (178 straipsnis), plėšimą (180 straipsnis), turto prievartavimą (181 straipsnis), turto sunaikinimą ar sugadinimą (187 straipsnio 2 dalis), šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą (254 straipsnis), narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą (263 straipsnis), transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą (280 straipsnio 2 dalis).

Peržiūrėkite

Dokumentinis filmas „Tinklas“¹ (2009 m.), sukurtas projekto „Saugesnis internetas“ užsakymu, pasakoja apie vaikų gyvenimą internetinėje erdvėje.

Pažiūrėkite ištrauką (7.52–10.48 min.)

Padiskutuokite

- Lietuvoje asmenys iki 16 metų nebaudžiami, jei daro ką nors nelegalaus internete. Kaip manote, ar tai tinkama amžiaus riba?

Darbas grupėmis

Organizacija „Vaikų linija“ – tai emocinės paramos tarnyba vaikams ir paaugliams, teikianti nemokamą ir anonimišką pagalbą telefonu bei internetu. Pažiūrėkite „Vaikų linijos“ sukurtą filmuką apie mokinių bendravimą elektroninėje erdvėje „Elektroninėje erdvėje bendrauk saugiai!“ (6.12 min.)

Panagrinėkite, kaip reaguotumėte, jei internete pastebėtumėte:

- šmeižtą;
- grasinimus;
- priekabiavimą;
- persekiojimą;
- vaikų pornografiją;
- rasinės neapykantos kurstymą.

Panagrinėkite Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 13 straipsnį². Aptarkite, kokios teisinės nuostatos galioja filmuojant ar fotografuojant asmenis ir vaikus.

Jei liks laiko

Padiskutuokite: su kuriais teiginiais, skelbiamais „Delfi“ portalo straipsnyje „Sukrečiantys faktai apie socialinius tinklus“⁴ sutinkate?

„Lietuvos ryto“ televizijos laidos „Lietuva tiesiogiai“ įrašas Įžūlus komentatoriai atsakomybę dalinsis su redakcijomis (I).⁵ (14.23 min.).

Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo

III SKYRIUS

ASMENS, VISUOMENĖS IR VALSTYBĖS

INTERESŲ APSAUGA VISUOMENĖS

INFORMAVIMO SRITYJE

13 straipsnis. Asmens teisių, garbės

ir orumo apsauga

1. Siekiant nepažeisti asmens teisių, apsaugoti jo garbę ir orumą, renkant ir viešai skelbiant informaciją draudžiama:

1) be asmens sutikimo filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus fizinio asmens gyvenamojoje patalpoje, fizinio asmens privačioje namų valdoje ir jai priklausančioje aptvirtoje ar kitaip aiškiai pažymėtoje teritorijoje, nepaisant to, ar tas asmuo yra nurodytose vietose;

2) filmuoti, fotografuoti ar daryti garso ir vaizdo įrašus neviešų renginių metu be organizatorių, turinčių teisę rengti tokius renginius, sutikimo;

3) filmuoti ir fotografuoti žmogų ir naudoti jo atvaizdus reklamai visuomenės informavimo priemonėse be šio žmogaus sutikimo;

4) filmuoti ir fotografuoti asmenį su aiškiais fiziniais trūkumais be šio asmens sutikimo arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo;

5) filmuoti, fotografuoti vaiką ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus be nors vieno iš tėvų, globėjų ar rūpintojų ir paties vaiko sutikimo. Draudžiama naudoti vaikų fotografijas, garso ar vaizdo įrašus erotinio, pornografinio ir smurtinio pobūdžio informacijose;

6) be mirusiojo ar žuvusiojo šeimos narių sutikimo filmuoti, fotografuoti mirusįjį ar žuvusįjį stambiu planu ar daryti jo vaizdo įrašus.

¹ <https://youtu.be/pzaZLOYvccA>

² <http://www.infolex.lt/ta/66150:str13>

³ https://www.youtube.com/watch?v=Hf_4YNxoZmY&feature=youtu.be

⁴ <http://www.delfi.lt/mokslas/technologijos/sukrečiantys-faktai-apie-socialinius-tinklus.d?id=60347817>

⁵ <http://tv.lrytas.lt/?id=14349858571433520101>

UŽDUOTIS B

KAS YRA LEIDŽIAMA? IŽEIDINĖJIMAI INTERNETE.

Pažiūrėkite konkursui „Draugiškas internetas“ kurtą mokinių filmuką „Naujokė“¹ (4.14 min.). Filmukas kurtas 2013 m., kurie buvo paskelbti Tarmių metais, todėl mokiniai kalba tarmiškai.

Pažiūrėkite „Vaikų linijos“ sukurtą filmuką (vaizdo dienoraštį) „Elektroninės patyčios“². Ar žinai, kaip jas sustabdyti? (6.27 min.).

Šios užduoties tikslas – pasvarstyti apie patyčias internete ir apie tai, kaip patys į jas reaguotumėte.

Apmąstykite su rašikliu rankoje

- Kaip manote, kodėl paaugliai deda kitų jaunuolių nuotraukas su įžeidžiančiais komentarais į socialinius tinklus „Instagram“ ir „Facebook“?
- Kodėl tokias nuotraukas apžiūrinėjančios žmonės spaudžia mygtuką „Patinka“?
- Ar internete tyčiotis iš kitų yra lengviau negu realiame gyvenime? Jei taip, tai kodėl?
- Ar jūs palaikytumėte įžeidžiamą nuotrauką? Jei taip, tai kodėl?

Atvejo analizė – asmeninė užduotis

Vieno jūsų bendraklasio nuotraukos su komentarais paviešintos socialiniame tinkle „Instagram“. Teigiama, kad jis (ar ji) vartoja narkotikus ir turi lytinių santykių su keliais skirtingais žmonėmis. Šias

nuotraukas matė visa klasė ir visi žino, kas jas paviešino.

Ką darytumėte, pamatę tokias nuotraukas?

- Paspausčiau mygtuką „Patinka“.
- Parašyčiau pritariamą komentarą.
- Parašyčiau nepritariamą komentarą.
- Susirasčiau tą žmogų, kuris paskelbė šias nuotraukas, ir pareikalačiau pasiūlyti.
- Informuočiau mokytojus, mokyklos direktorių, būrelių vadovus, tėvus ir kitus asmenis.

Pasvarstykite, ar kuris nors iš išvardytų veiksmų pakeistų jūsų reakciją:

- kaltininko lytis;
- aukos lytis;
- kaltininko statusas klasėje ar mokykloje;

- tai, kad pažįstate auką;
- tai, kad pažįstate kaltininką;
- tai, kad kaltininko tėtis dirba kartu su jūsų mama;
- tai, kad aukos tėtis dirba su kartu su jūsų mama.

Prisiminkite, kad *kaltininkas* yra tas asmuo, kuris paskelbė internete nuotraukas ir parašė komentarus, o *auka* – tas, kurio nuotraukos buvo paskelbtos.

Užduotis grupėmis

Savo išvadas pristatykite vieni kitiems ir aptarkite panašumus ir skirtumus. Padedant diskutuokite ir pamėginkite rasti bendrą požiūrį:

- Kas turėtų atsitikti, kad pajustumėte, jog reikia informuoti atsakingus asmenis?

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=KrVcL-BBXXfQ&feature=youtu.be>

² <https://www.youtube.com/watch?v=NCuudFQxMlk&feature=youtu.be>

UŽDUOTIS C

KADA PASIELGIATE RYŽTINGAI? APIE PILIETINĘ DRĄSĄ, INTERNETE.

Dažnai lengviau pritarti negu paprieštarauti. Tai gali būti susiję su tuo, kad norite priklausyti tam tikrai grupei ir, jei nesielgsite taip, kaip kiti, galite nebūti priimtini. Socialiniai psichologiniai tyrimai rodo, kad mes, žmonės, esame *prisitaikėliai*. Tai, be kita ko, reiškia, kad mes dažniausiai elgiamės taip, kaip visi kiti aplink mus, ir retai išreiškiame atskirą nuomonę ir ją giname. Šios užduoties tikslas – išsiaiškinti, kas yra pilietinė drąsa, ir susidaryti instrukciją, kaip turėtų reikštis pilietinė drąsa internete.

Darbas grupėmis

- Pasiaiškinkite, ką reiškia „pilietinė drąsa“. Padiskutuokite ir užsirašykite, kaip patys aiškintumėte šiuos žodžius.
- Kiekvienas pagalvokite ir prisiminkite kokį nors žmogų, kuris, jūsų nuomone, parodė tikrą pilietinę drąsą. Papasakokite apie šiuos žmones vieni kitiems ir pagrįskite savo pasirinkimą.
- Ar jūs pats kada nors parodėte pilietinę drąsą? Jei taip, papasakokite apie tai.
- Jei manote, kad pilietinė drąsa turėtų būti reiškiamą internete, kaip tai galėtų atrodyti?
- Surašykite instrukciją, kaip pilietinė drąsa galėtų būti reiškiamą internete. Instrukciją turėtų sudaryti 5–10 punktų. Pateikite paprastus ir konkrečius pasiū-

lymus, ką būtų galima daryti. Pavyzdžiui, „Nepritarkite, kai...“

- Instrukciją užrašykite, pavyzdžiui, lentoje ar ant didelio popieriaus lapo, kad vėliau galėtumėte pristatyti visai klasei.

Tegul kiekviena grupė pristato savo instrukciją. Nepamirškite pagrįsti savo pasirinkimų ir argumentuokite, kodėl jūsų siūlomi būdai yra geri. Tegul klasė balsuoja už tuos punktus, kurie jai atrodo geriausi.

Balsavimo tvarka:

- pasirūpinkite, kad visiems būtų matomos visų grupių išvados, surašytos ant lentos arba ant didelių popieriaus lapų;
- kiekvienas mokinys gali skirti sutartą skaičių taškų, pavyzdžiui, 3 ar 5; juos

gali nupiešti, pavyzdžiui, flomasteriu, prie pasirinkto punkto;

- savo taškus mokiniai gali paskirstyti įvairiems skirtingų pasiūlymų punktams;
- negalima balsuoti už savo pasiūlymą;
- 5–7 daugiausia balsų gavusius punktus surašykite į bendrą lapą ir šiam dokumentui suteikite tinkamą pavadinimą;
- klasės išvadas kuriuo nors būdu pavišinkite internete: paskelbkite mokyklos interneto svetainėje, socialiniame tinkle „Facebook“, tinklaraštyje ar panašiai.

MŪSŲ SANTYKIAI – II PAMOKA

UŽDUOTIS A

AR TURI ŽINOTI, KAS AŠ TOKS? APIE ANONIMIŠKUMĄ.

Mūsų visuomenėje paprastai yra priimta prisistatyti: pasakyti savo vardą, parodyti veidą, pasirašyti savo sukurtą straipsnį. Tačiau esama situacijų, kuriose priimtinas anonimiškumas. Kokios tai situacijos? Šios užduoties tikslas – panagrinėti anonimiškumą ir jo santykį su demokratija.

Nuspręskite

Toliau pateikti keli pavyzdžiai asmenų, kurie dėl įvairių savo vaidmenų gali tapti anonimiški, nes slepia savo veidą. Kuriais atvejais manote, kad nieko tokio slėpti savo veidą? Ties kiekviena alternatyva parašykite „Taip“, „Ne“ arba „Galbūt“.

- 1. Gaisrininkas;
- 2. Demonstracijos dalyvis;
- 3. Futbolo sirgalius;
- 4. Policininkas;
- 5. Vidurinės mokyklos mokytojas;
- 6. Gydytojas;
- 7. Žurnalistas;
- 8. Būrelio vadovas;
- 9. Pop žvaigždė;
- 10. Politikas.

Padiskutuokite

Pristatykite savo išvadas vieni kitiems. Aptarkite panašumus ir skirtumus.

- Atkreipkite dėmesį į tuos punktus, ties

kuriais dauguma grupės dalyvių pažymėjo „Ne“ ar „Galbūt“. Ar būtų situacijų, kuriose atsakymas galėtų būti teigiamas? Atsakymą pagrįskite.

- Tegul grupė išrenka vieną punktą, atsakymas į kurį yra „taip“ ir vieną, į kurį atsakymas yra „ne“. Šiam pasirinkimui turi pritarti visi grupės dalyviai. Pristatykite pasirinkimą klasei ir pagrįskite savo požiūrį.

Padiskutuokite klasėje

- Ar dėl anonimiškumo demokratinėje valstybėje gali kilti kokių nors problemų?
- Kas demokratinėje valstybėje funkcionuotų geriau, jei būtų leidžiamas anonimiškumas?
- Ar mokytojų vertinimai būtų teisingesni, jei mokiniai kontrolinių darbų, kitų patikrinimų atsakymus galėtų pateikti anonimiškai?
- Ar liudytojams teisme turėtų būti leidžiama likti anonimais?

UŽDUOTIS B

KAS TAIP PASAKĖ? APIE ANONIMIŠKUMĄ.

Dažniausiai norime žinoti, kas mums pateikia tam tikrą informaciją. Norime žinoti, kas yra žinios siuntėjas. Gali būti ir taip, kad skirtingi informacijos šaltiniai skirtingai mus veikia. Kai kuriais mes pasitikime, kitais – ne. Šios užduoties tikslas – pasvarstyti, kiek svarbu yra tai, kas pasakė ar parašė vieną ar kitą žinią.

Jei liks laiko

Lietuvos vartotojų institutas išleido leidinį „Vaikų privatumo apsauga internete“¹, skirtą tėvams, mokytojams ir interneto paslaugų teikėjams. Mokytojams aktualus skyrius „Informacija mokytojams“ (p. 46–60).

Lietuvos vartotojų instituto sukurta filmukas (2 dalys) „Vaikų privatumas internete (I)“²: Dalintis per daug“ (1.39 min.) ir „Vaikų privatumas internete (II): Papildymas“³ (3.39 min.)

¹ www.vartotojai.lt/get.php?f.1521

² <https://www.youtube.com/watch?v=5TXcGc-Audo&feature=youtu.be>

³ https://www.youtube.com/watch?v=1b_M1pt83eE&feature=youtu.be

Padiskutuokite

- Ar yra situacijų, kai nesvarbu žinoti, iš kur atsirado informacija?
- Kodėl dienraščiuose retai pasitaiko anonimiškų straipsnių?
- Ar dienraščiuose turėtų būti anonimiškų straipsnių? Jei taip, tai kodėl, ir jei ne, tai kodėl?
- Ką norime žinoti apie informacijos šaltinį, jei toji informacija perduodama per:
 - žinių straipsnį;
 - redakcijos puslapį;
 - reklamą;
 - vadovėlį;
 - mokytojo pamoką.

Patyrinėkite ir padiskutuokite

Ką reiškia informacijos laisvė Lietuvoje? Pasiaiškinkite, kas tai yra ir kokia šios laisvės funkcija. Ar manote, kad tai yra svarbus principas, ar ne?

Pasinaudokite Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 4 straipsniu.

4 straipsnis. Informacijos laisvė

1. Kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė rinkti, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei yra būtina apsaugoti konstitucinę santvarką, žmogaus sveikatą, garbę ir orumą, privatų gyvenimą, dorovę.

MŪSŲ SANTYKIAI – III PAMOKA

UŽDUOTIS A

AŠ TAVE MATAU – AŠ TAVĘ NEMATAU! APIE NEAPYKANTĄ.

Mes skirtingai bendraujame vieni su kitais internete ir realiaame pasaulyje. Internete paprastai reiškiamės atviriau ir aštriau negu susitikę akis į akį. Tai gali būti susiję su tuo, kad ten mes vieni kitų nematome ir sulaukiame kitokios reakcijos.

Dirbkite po vieną

- Prisiminkite kažką, kas jums labai patinka.
- Pasvarstykite, kaip galėtumėte apie tai kam nors papasakoti.
- Parenkite planelį, pagal kurį galėtumėte savo istoriją papasakoti maždaug per vieną minutę.

Darbas porai

- Vienas kitam papasakokite istoriją, kurią parengėte. Tai padarykite dviem skirtingais būdais:
 - Pirmuoju atveju kalbėkite nežiūrėdami tam žmogui, kuriam pasakojate, į veidą. Jūsų partneris turi tylėti.
 - Antruoju atveju atsisėskite vienas priešais kitą ir žiūrėkite vienas kitam į akis. Šiuo atveju jūsų partneris taip pat turi tylėti.
- Pasvarstykite, ar tarp šių dviejų pasakojimų buvo koks skirtumas. Jei taip, tai koks. Psichologai sako, kad mes internete mintis reiškiamo ekspresyviau ir galbūt šiek tiek aštriau dėl to, kad komunikacija internete yra nevienalaikė. Pasižymėkite, ką tai reiškia, ir pasvarstykite,

ar tai gali būti įžeidinėjimų internete priežastis.

Darbas klasėje

- Pasidalykite vieni su kitais, kokias išvadas padarėte dirbdami poromis.
- Internete yra ne tik neapykanta, bet ir meilė. Kaip mūsų įpročius sakyti vieni kitiems gerus dalykus, reikšti meilę, veikia internetas?

Jei liks laiko

Kaip elgtis, kai patyčias kenčia kitas asmuo ir kai kenti pats? Galima pasinaudoti medžiaga, kuri skelbiama interneto svetainėje „Svetima gėda“.

Pasidomėkite kampanija „MYLIU PANDA“ – nacionaline džiaugsmo kampanija, grindžiama pozityviu mąstymu ir žmogaus teisių vertybėmis. Kampanija, vykdydama žmogaus teisių edukaciją ir patyčių prevenciją, siekia skatinti aktyvų jaunimo dalyvavimą, puoselėjant žmogaus teisių vertybes.

¹ <http://www.svetimageda.lt/>

² <http://www.myliupanda.lt/#apie-kampanija>

UŽDUOTIS B

**DRASŪS TEN, BET NE ČIA!
APIE TONĄ INTERNETE.**

Kai kurie žmonės internete rašo tokius dalykus, kurių niekada nepasakytų kitam žmogui į akis. Kodėl neigiamus jausmus, taip pat neapykantą internete reikšti yra lengviau negu realybėje? Šios užduoties tikslas yra padiskutuoti apie elgesį internete.

Padiskutuokite

- Ką reikia pakęsti internete, kokios yra ribos ir ar tos ribos yra tokios pačios visiems žmonėms?
- Ar yra koks skirtumas, ką turėtų pakęsti skirtingi žmonės:
 - privatūs asmenys;
 - žurnalistai;
 - politikai;
 - rašantieji tinklaraščius;
 - įžymybės.
- Ar esama skirtumo tarp to, ką galima būtų sakyti ir reikėtų pakęsti internete ir kitais gyvenimo atvejais: darbe, mokykloje, treniruotėje, draugų kompanijoje ir panašiai?
- Ar internetas sukūrė naują elgesį – internetinę neapykantą, ar internetas tik tapo nauja elgesio, kuris visada egzistavo, arena? Jei šis elgesys visada buvo, kaip jis reikėsi iki atsirandant internetui?
- Ar šiurkštesnis bendravimas internete gali paveikti visą visuomenę?

3

DALIS

**NAUJASIS
MEDIJŲ
PASAULIS
IR IŠKREIPTA
INFORMACIJA**

Ši dalis skirta pakalbėti apie tai, jog svarbu suvokti, kokiū būdu informacija gali būti konstruojama kaip propaganda, kad patys išmoktumėte atskirti klaidingą ar iškreiptą informaciją.

Pradėkite nuo LRT televizijos laidos „Mokslo sriuba“ filmuko „**Mokslo sriuba: apie propagandą**“¹ peržiūros.

Šios dalies tikslas yra išmokyti mokinius atpažinti kai kuriuos įprastinius poveikio metodus ir paskatinti juos pasvarstyti, kokią įtaką informacijos šališkumui turi medijų pasaulis. Čia rasite kelias siūlomas užduotis, skirtas keturioms pamokoms. Jei norite, galite pasirinkti tas užduotis, kurios, jūsų manymu, geriausiai tinka jūsų mokiniams.

Propaganda nėra laikomi atsitiktiniai įtikinėjimai, su kuriais susiduriame kasdienėse situacijose. Propaganda – tai organizuota, institucionalizuota įtikinėjimo forma, kuria siekiama ne tik įtikinti, bet ir formuoti žmogaus įsitikinimus. Komercinė reklama, viešieji ryšiai, partijų, vyriausybės ar parlamento pastangos komunikacijos priemonėmis veikti piliečius gali būti laikomi propaganda.

Didėjanti įvairiausių propagandos formų plėtra, techninių įtikinėjimo formų tobulėjimas vis labiau ir intensyviau pažeidžia valstybinį saugumą ir laisvę. Todėl labai svarbu išmokti atpažinti propagandinius tikslais naudojamas manipuliavimo priemones ir mokėti joms atsispirti.

Propaganda – žodis, kilęs iš *propagare* (lot. – „platinti“). Pirmiausia šis žodis reiškė tiesos, neabejotinos informacijos sklaidą. Propaganda yra sąmoningas, metodiškas ir nuoseklus asmenų įtikinėjimas, siekiant juos priversti atlikti tam tikrus veiksmus, formuoti jų mąstymą ir tapatybę, elgesio formas ir vertybes.

Jeigu liks laiko

Geriau susipažinti ir gilintis į propagandos temą galite pasinaudodami Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo projekto metodinės medžiagos temomis „**Propaganda: kur slypi realybė**“² arba „**Kinas ir ideologija**“³.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=o-TZQAm4BSgo&feature=youtu.be>

² <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2989>

³ <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2976>

IŠKREIPTA INFORMACIJA – I PAMOKA

UŽDUOTIS A

MANYK KAIP AŠ! APIE POVEIKIO METODUS.

Yra daugybė būdų priversti žmogų daryti taip, kaip tau naudinga. Klasikinis pavyzdys yra bizūnas ir meduolis, t. y. bausmė ar apdovanojimas. Toje informacijoje, kuri mus supa kiekvieną dieną, naudojama daugybė įvairių metodų priversti mus manyti ir galbūt elgtis vienaip ar kitaip. Šios užduoties tikslas yra pasigilinti į įvairius poveikio metodus ir nustatyti, kaip jie naudojami.

Minčių lietus

Kokius žinote poveikio metodus? Padiskutuokite, kurie iš jų yra veiksmingiausi. Savo atsakymus pagrįskite.

Užduotis grupei

Ši užduotis atspindi septynis skirtingus metodus, kurie dažnai naudojami priversti žmones manyti vienaip arba kitaip.

1. Sukuriamas grupės spaudimas sudarant įspūdį, kad dauguma mano būtent taip.
2. Pasirenkamas *atpirkimo ožys* – kas nors apkaltinamas už tai, už ką jis nėra atsakingas.
3. Norint sustiprinti tam tikrą įspūdį, naudojama muzika, vaizdai ir greitai besikeičiančios siužetjuostės.
4. Remiamasi autoritetais ir patikimais šaltiniais.
5. Teigiama, kad kažkas yra faktas, nors tai tėra nuomonė.
6. Pasinaudojama perkėlimu – perkeliamas neigiamas jausmas, apimantis turint reikalų su vienu dalyku, kitam dalykui, kad ir pastarasis atrodytų neigytas (tą patį galima padaryti ir su teigiamu jausmu).
7. Nepateikiama visumos, bet naudojamos detalės, patvirtinančios tam tikrą tezę.

Pasirengimas užduočiai grupėje

- Poveikio metodai aprašyti padaugininti skirtoje medžiagoje, kurią rasite kurią rasite 32 puslapyje.
- Medžiagą padauginkite, korteles iškirpkite ir kiekvienai grupei duokite po vieną kortelę.
- Padalykite klasę į septynias grupes, kad kiekviena grupė galėtų pristatyti po vieną metodą.

Instrukcija mokiniam

- Išnagrinėkite kortelėse pateikiamą medžiagą, kad suprastumėte, kaip veikia jūsų metodas.
- Raskite internete tris dalykus, kurie, jūsų manymu, atspindi jūsų metodą. Tai gali būti filmai, nuotraukos ar tekstai.
- Pristatykite, ką radote. Kitos grupės gali įsiterpti, jei mano, kad jūsų pavyzdžiai atspindi ir jų metodus.
- Sugalvokite savo pavyzdį, kuris atskleistų jūsų nagrinėjamą poveikio metodą.
- Jei liks laiko, pasvarstykite grupėmis, kokie dar metodai naudojami siekiant paveikti kokį nors informacijos gavėją.

Užbaigimas

Tegul grupės padiskutuoja ir nusprendžia, kaip būtų galima pasipriešinti jų nagrinėjamam metodui. Sudarykite trumpą veiksmų planą su tokiomis ar panašiomis formuluočiomis:

- „Jei nenorite, kad jums padarytų įtaką, turite mąstyti taip...“
- „Galite padaryti tai...“
- „Jei norite pasipriešinti tokiam poveikiui, turite elgtis taip...“

Galiausiai padiskutuokite, kokiose situacijose yra naudinga leisti paveikiamam.

Jei liks laiko

Politikos esmė yra įtikinėti. Juk kiekviena partija nori turėti kuo daugiau rinkėjų. Per rinkėjus partijos įgyja galią gyvendinti savo politiką.

Patyrinėkite partijų rinkimines programas ir įvertinkite, ar jos nenaudoja kurio nors iš jūsų nagrinėtų septynių metodų.

- Gal jos naudoja kokį kitą metodą?

IŠKREIPTA INFORMACIJA – II PAMOKA

UŽDUOTIS A KUO TIKĖTI? APIE PASITIKĖJIMĄ, INFORMACIJĄ.

Kartais mes pasitikime informacija dėl to, kad pasitikime jos šaltiniu. Tai gali būti žmonės, kuriuos pažįstame, ar kokia nors žinių programa. Ir atvirkščiai, kai kuriais šaltiniais nepasitikime ir tikriausiai netikime tuo, ką jie teigia. Šios užduoties tikslas – panagrinėti tai, kad mes kartais pasitikime informacija tik todėl, kad ji mus pasiekia iš tam tikro šaltinio.

Asmeninė užduotis

- Pasirinkite internete du informacijos šaltinius, kuriais pasitikite, ir du, kuriais nepasitikite.
- Raskite argumentų, kodėl taip pasirinkote, kad vėliau galėtumėte paaiškinti kitiems.

Apibendrinimas

Padalykite lentą į dvi dalis: *Pasitikiu* – *Nepasitikiu*. Tegul visi mokiniai įrašo savo rezultatus ir pasiruošia juos pagrįsti.

UŽDUOTIS B

Darbas grupėmis Skalūnai Lietuvoje

Panagrinėkite šaltinius, kuriuose pasakojama apie skalūnų dujas Lietuvoje. Kokią nuomonę apie skalūnų dujų gavybos ateitį galite susidaryti iš šių šaltinių.

Peržiūrėkite Lietuvos televizijos laidos „Mokslo sriuba“ filmuko „Mokslo sriuba: apie skalūnų dujas ir naftą“¹ fragmentą (00.00–1.56 min.)

Perskaitykite straipsnį „Pasaka apie skalūnines dujas“² (Lietuvos žaliųjų judėjimo svetainė)

Panagrinėkite projekto „Skalūnų dujos Lietuvoje“³ svetainę. Svetainėje skelbiamas filmukas „Pažintinis filmukas skalūnų dujų tema Lietuvoje“⁴ (27 min.)

Kurių šaltinių skelbiama informacija pasitikite, o kurių – ne? Kodėl?

Darbas grupėmis

- Įvykiai, kuriuos galima panagrinėti:
 - prieš žydus nukreipta propaganda fašistinėje Vokietijoje ketvirtajame XX a. dešimtmetyje;
 - propaganda, kuri buvo skleidžiama prieš masines žudynes Ruandoje 1994 m.;
 - Balkanų karo skirtingų grupių propaganda dešimtajame XX a. dešimtmetyje;
 - Rusijos valdžios požiūris į homoseksualumą Rusijoje šiomis dienomis.

¹ https://www.youtube.com/watch?v=WYaYg_SK3fY&feature=youtu.be

² <http://www.zalieji.lt/lt/skaln-duj-klausimu>

³ <http://skalunudujos.lt/>

⁴ <http://skalunudujos.lt/skalunu-dujos-lietuvoje/>

IŠKREIPTA INFORMACIJA – III PAMOKA

UŽDUOTIS A

**PIRKITE, PIRKITE, PIRKITE!
APIE REKLAMOS POVEIKĮ.**

Daug kas mūsų visuomenėje pagrįsta pirkimu ir pardavimu. Todėl reklama yra labai svarbi. Verslininkai moka didelius pinigus, reklamuodami savo prekes. Tačiau daugelis iš mūsų teigia, kad nepasiduoda reklamai. Ar tikrai? Šios užduoties tikslas – pasimokyti kritiškai vertinti reklamos perduodamą žinią.

Linijinė užduotis

Mokiniam pasiūlykite įsivaizduoti nuo vieno iki kito klasės galo nutįsusių linijų. Ši menama linija atitinka skalę, kurios vienas galas reiškia „visiškai ne“, o kitas – „labai“. Skaitykite pateiktus teiginius, o mokiniai tegul stojasi ant linijos tose vietose, kurios atitinka jų pritarimą ar nepritarimą teiginiui. Ši užduotis skirta visai klasei.

Teiginiai

- Mane veikia reklama.
- Aš priklausau svarbiai tikslinei grupei, kuriai reklamos gamintojai adresuoja specialiai pritaikytą reklamą.
- Reklama veikia mūsų požiūrį į išvaizdą.
- Reklama veikia mūsų požiūrį į tai, kaip turėtų elgtis moterys ir vyrai.
- Reklama skatina mane norėti vartoti daugiau.

Patyrinėkite grupėmis

Raskite du pavyzdžius reklamos, kuri jūsų nuomone, yra taikoma jums. Tai gali būti reklaminės nuotraukos, tekstai ir reklaminiai filmukai.

- Kodėl ši reklama taikoma jums?
- Kokie argumentai naudojami, kad įtikintų jus pirkti?
- Kritiškai panagrinėkite pasirinktą reklamą. Ar joje yra naudojami stereotipai, perdėjimas ir panašiai?

Jei liks laiko

Toliau gilintis į reklamos temą galite naudodamiesi Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo projekto metodine medžiaga temomis „Reklamos paskirtis ir įtaka visuomenei“¹, „Žurnalistika, reklama ir viešieji ryšiai“.²

¹ <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2977>

² <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2982>

UŽDUOTIS B

**AŠ TUO NETIKIU! APIE
ASMENINĮ SUINTERESUOTUMĄ.**

Dauguma tų, kurie perduoda kokią nors žinią, turi vienokį ar kitokį asmeninį suinteresuotumą. Tai yra, bet koks pasakotojas kažką laimi iš to, kad tikrovės vaizdas pateikiamas tam tikru būdu. Tai gali būti, pavyzdžiui, savo darbų ir poelgių pristatymas kuo palankiau sau. Tai įprasta tarp politikų, kuriems svarbu, kad juos perrinktų. Tiems, kurie yra ekonomiškai suinteresuoti, taip pat naudinga skleisti tam tikrą informaciją. Geriausias to pavyzdys yra reklama.

Darbas grupėmis

- Padiskutuokite grupėmis, dėl kokių priežasčių ar asmeninių interesų gali būti naudinga pavaizduoti tikrovę tam tikru būdu.
- Norėdami nustatyti daugiau priežasčių, pasinaudokite internetu.
- Pristatykite tris šaltinius, kuriuose neįžvelgiate jokie asmeninio suinteresuotumo, ir pagrįskite atsakymą.
- Ar galima naudotis šaltiniais, apie kuriuos žinote, kad jie išreiškia tam tikrą savanaudišką interesą. Jei atsakėte teigiamai, ką apie tai manote?

IŠKREIPTA INFORMACIJA – IV PAMOKA

UŽDUOTIS A KAS MUS VALDO? APIE SĄMOKSLO TEORIJAS.

Sąmokslų teorija yra tikėjimas, kad egzistuoja susimokiusios jėgos, kurios valdo daugelį dalykų. Sąmokslų teorijų šalininkai, pavyzdžiui, teigia, kad tas tikrovės vaizdas, kurį mums pateikia žiniasklaida, nėra tikras. Tokių teorijų buvo visada, bet pastaruoju metu jos plinta lengviau negu bet kada dėl modernių technologijų. Daugelis žmonių tiki sąmokslų teorijomis ir kartais būna sunku juos perkalbėti. Šios užduoties tikslas – panagrinėti, kodėl žmonės tiki sąmokslų teorijomis ir kokios gali būti tokio tikėjimo pasekmės.

Patyrinėkite grupėmis

Pasidalykite grupėmis ir panagrinėkite temą „ŽIV ir AIDS“.

Panagrinėkite, ką šia tema rašo oficialūs šaltiniai ir ką skelbia sąmokslų teorijų šalininkai:

- Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro svetainėje skelbiamas straipsnis „AIDS“¹.
- Portale „Delfi“ skelbiamas straipsnis pavadinimu „AIDS – žmogaus sukurtas virusas“².

Panagrinėkite abu nurodytus tinklapius ir kritiškai įvertinkite šaltinius.

- Kuris šaltinis yra patikimesnis? Kodėl?
- Paieškokite daugiau informacijos apie ŽIV ir AIDS. Ar galite pagrįsti AIDS ar jį sukėlusio ŽIV atsiradimo priežastis?

Paklausykite

Pratęskite diskusiją: duokite klasei paklausti „Žinių radijo“ laidos „Ko siekia žurnalistai, kurdami sąmokslų teorijas ir versijas: informuoti ar kompromituoti?“ įrašą (2009-03-24, 41min).

Padiskutuokite ir panagrinėkite

- Kodėl žmonės tiki sąmokslų teorijomis?
- Kas tokio yra sąmokslų teorijose, kad jos vilioja tiek daug žmonių?
- Kokių dar žinote sąmokslų teorijų?
- Ypatinga sąmokslų teorija, atspindinti daugelyje kitų sąmokslų teorijų, yra apie iliuminatus. Pavyzdžiui, kai kurie žmonės teigia, kad dėl Maiklo Džeksono mirties kalti iliuminatai. Raskite siužet juostę apie tai „YouTube“ ir paskaitykite internete apie tai daugiau.
- Ar sąmokslų teorijos gali būti kuo nors naudingos?

¹ <http://www.ulac.lt/ligos/A/aids>

² <http://www.delfi.lt/news/daily/world/4-populiariausios-samokslo-teorijos.d?id=62229559&page=5>

³ <http://www.ziniuradijas.lt/epizodas/2009/03/24/ko-siekia-zurnalistai-kurdami-samokslo-teorijas-ir-versijas-informuoti-ar-kompromituoti/7286>

4

DALIS

**NAUJASIS
MEDIJŲ
PASAULIS IR
DEMOKRATIJA**

Šioje dalyje kalbama apie tai, kad dabar turime neišsemiamas galimybes ieškoti informacijos ir reikšti savo nuomonę, tačiau taip pat yra daugiau galimybių atmesti tam tikrą informaciją ar informacijos kanalus. Ilgainiui tai gali turėti įtakos demokratijai, nes tam, kad demokratija gerai funkcionuotų, reikia, kad mūsų visų tikrovės vaizdas sutaptų, kad mes visi būtume informuoti, kad turėtume politinių žinių ir galėtume dalyvauti politinėje diskusijoje.

Šios dalies tikslas – paskatinti mokinius pasvarstyti, kaip pasikeitęs medijų pasaulis veikia demokratiją. Pateikiamos kelios užduotys, kurias galima atlikti per dvi tris pamokas. Jei norite, galite pasirinkti tas užduotis, kurios, jūsų manymu, tinka jūsų mokiniams.

Jei liks laiko

Žmogaus teisių stebėjimo institutas parengė apžvalgą „Teisė gauti informaciją Lietuvoje: iššūkiai ir galimybės“, skirtą institucijoms, turinčioms pareigą teikti informaciją, sprendžiančioms ginčus dėl informacijos, taip pat žiniasklaidai, nevyriausybinėms organizacijoms ir Lietuvos gyventojams, norintiems geriau išmanyti ir veiksmingiau ginti savo teisę gauti informaciją. (Šiame leidinyje apie teisę į tiesą žr. p. 19.)

¹ http://www.hrmi.lt/uploaded/Documents/Teise_gauti_informacija_ZTSI_2014.pdf

DEMOKRATIJA – I PAMOKA

UŽDUOTIS A

LAISVAS TAS, KAS SAKO TIESĄ! APIE TIESOS SĄVOKĄ.

Iš pirmo žvilgsnio „tiesa“ atrodo paprasta sąvoka, bet iš tiesų viskas gali būti kur kas sudėtingiau. Juk mes dar būdami maži išmokstame, kad meluoti negalima. Ši užduotis skirta pasvarstyti apie tiesos sąvoką ir tai, ką ji gali reikšti.

Minčių lietus

• Kokios mintys, susijusios su žodžiu „tiesa“ pirmiausia ateina į galvą?

Vertinimo užduotis

Įvertinkite šiuos teiginius:

- Yra tik viena tiesa – visa kita yra melas.
- Tiesa yra tik vieno žmogaus tikrovės matymas.
- Svarbu žinoti, kas yra tiesa.

Galimi atsakymų variantai:

- sutinku;
- iš dalies sutinku;
- nesutinku;
- kita.

UŽDUOTIS B

KIEK SVARBI YRA TIESA? APIE MŪSŲ BENDRĄ TIKROVĘ.

Pasitaiko, kad tai, kas mums atrodo tiesa, iš tiesų yra kažkas kita. Kartais tokia „tiesa“ gali paveikti mūsų bendrą istoriją ir tada ją būna sunku pakeisti. Net tai, kas pasakoma šiandien, gali išlikti žmonių sąmonėje ir atmintyje, nors ir bus nedelsiant paneigta. Įdomu savęs paklausti, nuo ko tai priklauso ir ar tai yra svarbu. Šios užduoties tikslas – panagrinti visuotinai pripažintų tiesų prigmę ir funkciją.

Patyrinėkite grupėmis

Paanalizuokite grupėmis visuotinai pripažintų „tiesų“ pavyzdžius.

- Pristatykite savo rezultatus ir pabaikite apibendrinančią diskusiją.
- Informacijos ieškokite internete, o savo išvadas pagrindžiančius šaltinius užfiksuokite. Stenkitės rasti tokį atsakymą, kuriuo būtumėte kiek įmanoma labiau įsitikinę.

Kitame puslapyje pateikti keli pavyzdžiai, kurie grindžiami „tiesa“.

1 atvejo analizė: Chruščiovas ir jo batas

Nikita Chruščiovas nuo 1953 m. iki 1964 m. buvo Sovietų Sąjungos vadovas. 1960 m. sausį jis dalyvavo Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje Niujorke. Per posėdį Chruščiovas taip susijaudino, kad nusiavė batą ir ėmė daužyti juo į stalą. Bet ar tikrai?

- Ar Nikita Chruščiovas daužė batą į stalą Jungtinių Tautų susitikime 1960 m. sausio 12 d.?
- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5; 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, kad minėtasis įvykis būtų pristatytas tam tikru būdu?

2 atvejo analizė: U. Palmė ir pienas

XX amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje tuometinio Švedijos ministro pirmininko Ulofo Palmės (Olof Palme) paklausė: „Kiek kainuoja litras pieno?“ Į šį klausimą jis nesugebėjo atsakyti. Kai kas teigia, kad jo atsakymas skambėjo taip: „Neturiu žalio supratimo“.

- Kiek šiandien kainuoja litras natūralaus pieno?
- To paties paklauskite savo mokytojo.
- Ar jūsų atsakymas į šį klausimą gali pasakyti ką nors apie tai, kas jūs per vienas?
- Ar tikrai U. Palmė pasakė: „Neturiu žalio supratimo“?

- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5; 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, kad minėtasis įvykis būtų pristatytas tam tikru būdu?

3 atvejo analizė: Irako kareiviai ir naujagimiai

1990 m. Irakas užpuolė Kuveitą, dėl to vėliau prasidėjo Persijos įlankos karas. Amerikos žiniasklaida pateikė Irako kareivių žiaurumo liudijimų. Be kita ko, buvo teigiama, kad jie mėtė naujagimius iš inkubatorių.

- Ar Irako kareiviai Kuveito ligoninėje išmėtė kūdikius iš inkubatorių?
- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5; 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, kad minėtasis įvykis būtų pristatytas tam tikru būdu?

4 atvejo analizė: Žiulio Verno romanas „Paryžius XX amžiuje“

Žiulis Vernas (Jules Verne) 1863 m. sukūrė romaną „Paryžius XX amžiuje“. Šio romano rankraštis buvo surastas tik 1994 m. Romaną išspausdinus, jis iš karto tapo bestseleriu, nes rašytojas gana tiksliai aprašė XX amžiaus tech-

nologijas, kurios buvo iš tikrųjų 1960 m. naudojamos Paryžiuje. Žiulis Vernas aprašė televiziją, liftus, fakso aparatus, tinklą, kuris labai panašus į mūsų internetą, benzinu varomus automobilius, vėjo energijos panaudojimą.

- Ar tikrai būtent Žiulis Vernas aprašė šiuolaikines technologijas ir jų taikymą prieš daugybę metų?
- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5; 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, pasinaudodamas garsiojo rašytojo vardu, sukurti minėtą romaną?

5 atvejo analizė: Kinų siena ir Mėnulis

Kinų siena yra vienas ilgiausių ir nuostabiausių pasaulio statinių. Sieną yra tokia ilga, kad ją plika akimi galima matyti iš Mėnulio.

- Ar Kinų sieną įmanoma pamatyti plika akimi iš Mėnulio?
- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5; 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, kad šis faktas būtų taip pristatomas?

6 atvejo analizė: Istoriko E. Gudavičiaus posakis

Istorikas Edvardas Gudavičius apie du Lietuvos politikus yra pasakęs, kad „vieną reikia nuleisti iš dangaus, o kitą – pakelti iš pragaro į žemę“.

- Ar tikrai istorikas Edvardas Gudavičius šį posakį taikė Lietuvos kunigaikščiams Vytautui ir Jogailai?
- Savo įsitikinimą šia „tiesa“ įvertinkite nuo 1 iki 5, 1 reiškia *labai abejoju*, o 5 – *esu tikras*.
- Kuo grindžiate savo išvadą? Kokia šaltinių, kuriais remiatės, vertė?
- Ar gali / galėjo kas nors būti suinteresuotas, kad minėti istoriko žodžiai būtų interpretuojami taip, o ne kitaip?

Apibendrinanti diskusija

- Kokių pasekmių gali turėti tokios „amžinosios tiesos“?
- Kuriais atvejais iš minėtųjų tai, kad visuotinai yra įsigalėjusi netiesa, pasekmės būtų rimčiausios?
- Kaip nuo to galima būtų apsaugoti? Kaip man žinoti, ar kažkas yra tiesa?
- Gal žinote kokį „amžinosios tiesos“ pavyzdį?

DEMOKRATIJA – I PAMOKA IR II PAMOKOS

UŽDUOTIS A

KOKIĄ INFORMACIJĄ GAUNATE IŠ MEDIJŲ? APIE TAI, KĄ PATYS PASIRENKATE MEDIJOSE.

Skirtingi žmonės iš medijų gauna labai skirtingą informaciją. Tai gali priklausyti nuo amžiaus, lyties, pomėgių, išsilavinimo ir pasirinkto tinklo. Prieš 30 metų privatūs asmenys dar nesinaudojo internetu, o TV kanalų pasirinkimas, palyginti su tuo, kokį turime šiandien, buvo labai mažas. Dauguma matė tuos pačius vaizdus per televiziją ir galėjo jais remtis. Šiandien nuo daugelio veiksmų priklauso, kokia informacija mus pasiekia.

Šios užduoties tikslas – padiskutuoti ir patyrinėti savo pačių elgesį šių dienų informacinėje visuomenėje: savo elgesį ir mus pasiekiantį informacijos srautą palyginti su kito žmogaus elgesiu bei pasirinkimais ir pasvarstyti, kokios yra galimų skirtumų priežastys ir pasekmės.

Padiskutuokite

- Ar yra privalumų, jei dauguma žmonių susiduria su tuo pačiu medijų turiniu?
- Ar yra trūkumų, jei dauguma žmonių susiduria su tuo pačiu medijų turiniu?

Asmeninė užduotis

Ši užduotis skirta atlikti per visą savaitę: ji prasideda pamokoje ir baigiasi kitoje pamokoje. Jūs turėsite palyginti savo santykį su medijomis su kokio nors kitos kartos žmogaus, pavyzdžiui, savo mamos ar tėčio, santykiu.

- Tris dienas (dvi darbo dienas ir vieną savaitgalio dieną) fiksuokite:
 - Kiek laiko praleidžiate internete? Ką ten veikiate? Kokioms interneto svetainėms skiriate daugiausia laiko?
 - Kiek laiko žiūrite televizorių? Kokius

televizijos kanalus ir kokias programas žiūrite?

- Kokius laikraščius skaitote? Kiek tam skiriate laiko? Apie ką skaitote laikraščiuose?
- Nurodykite pavyzdžius kelių straipsnių, kuriais daugelis žmonių pasidalijo su jumis socialinėse medijose.
- Nurodykite kelių savo paties publikacijų socialinėse medijose pavyzdžius, papasakokite, kokių reakcijų susilaukėte į jas.
- Jūsų partneris per tą patį laiką turi raštu užfiksuoti tuos pačius dalykus.
- Palyginkite rezultatus ir atkreipkite dėmesį į panašumus ir skirtumus.
- Paanalizuokite rezultatus ir pasvarstykite, ką gali reikšti, jei skirtumai dideli, kurie skirtumai galėtų būti svarbiausi.

Darbas klasėje

Papasakokite apie gautus rezultatus ir padiskutuokite: kaip socialinių medijų turinys, su kuriuo susiduriate, veikia jūsų tikrovės suvokimą? Kaip tai galėtų paveikti visą visuomenę?

5

DALIS

MIR UŽDUOTIS

ooo

ooo

ooo

ooo

„MIR užduotis“ yra viktorina, skirta mokinių grupei: mokiniai gali pasitikrinti savo žinias apie medijų ir informacinį raštingumą. Ši dalis šiek tiek skiriasi nuo kitų, jai reikia pasirengti.

Viktorinos tikslas – sudaryti mokiniams galimybę išbandyti kai kurias medijų ir informacinio raštingumo žinias bei įgūdžius:

- rasti, analizuoti ir kritiškai vertinti informaciją;
- išreikšti save ir patiems kurti įvairių medijų turinį;
- suprasti medijų vaidmenį visuomenėje.

26-29 puslapiuose pateikiame mokytojams skirtą medžiagą – klausimus su atsakymais. Mokiniai padinginti skirtą medžiagą rasite 33-35 puslapiuose.

MIR UŽDUOTIS – I IR II PAMOKA

PASIRUŠIMAS „MIR UŽDUOČIAI“

Keletas dalykų, į kuriuos turėtume atkreipti dėmesį prieš duodami mokiniams atlikti „MIR užduotį“.

- Atlikti užduotis trunka maždaug 30 minučių (į šį laiką neįskaičiuota įrašų žiūrėjimas ir klausymas). Su instrukcija ir aptarimu po viktorinos šis užsiėmimas truks maždaug 90 minučių.
- Laikas gali įvairuoti – tai priklauso nuo dalyvių amžiaus, kalbos supratimo ir brandos lygio. Nuspręskite patys, kiek laiko gali prireikti jūsų mokiniams.
- Klausimai yra trijų rūšių: „Pažymėkite“, „Patyrinėkite“ ir „Užduotis“. Viktoriną sudaro iš viso 27 klausimai.
- Atlikę visą užduotį, mokiniai surinktą medžiagą turės pristatyti klasei: mažomis grupelėmis ar visai klasei papasakoti, kaip jiems sekėsi atlikti užduotį, ir parodyti rezultata.
- Jei klasėje yra maždaug 30 mokinių, jiems reikėtų turėti mažiausiai šešis išmaniuosius telefonus. Be to, jiems reikėtų dar šešių kitų įrenginių (išmaniųjų telefonų, planšetinių kompiuterių ar nešiojamųjų kompiuterių). Turėtų būti interneto ryšys, kad būtų galima ieškoti informacijos.
- Viktoriną geriausia atlikti mokinių laisvalaikio aplinkoje.
- Pasirūpinkite, kad kiekviena grupė turėtų pakankamai balto A4 formato popie-

riaus (mažiausiai 8 lapus vienai grupei) ir rašiklių, kuriais mokiniai galėtų rašyti atlikdami užduotis.

„MIR užduotis“ popieriuje

Mokytojas turės įvertinti viktoriną ir sukskačiuoti teisingus atsakymus. Už teisingą atsakymą į klausimą „Pažymėkite“ duodami 5 taškai, už „Patyrinėkite“ – 7 taškai, o už atliktą „Užduotį“ – 10 taškų.

Instrukcija prieš viktoriną

Prieš mokiniams pradėdant atlikti viktorinos užduotis, parodykite jiems instrukcijas stambiu planu.

Instrukcijos

1. Pasidalykite į grupes. Jas turi sudaryti ne daugiau kaip penki žmonės.
2. Išsirinkite komandos kapitoną, turintį išmanųjį telefoną ar kitą įrenginį su interneto prieiga.
3. Komandos kapitonas garsiai perskaitys tekstą.
4. Išsirinkite vieną ar kelis paieškos generatorius, turinčius išmanųjį telefoną, planšetinį kompiuterį ar nešiojamąjį kompiuterį, kuriuose galėtų ieškoti informacijos.
5. Pasitikrinkite, ar turite 8 baltus A4 formato popieriaus lapus ir kelis gerus rašiklius.
6. Mobiliajame telefone atidarykite interneto naršyklę ir uždarykite visus kitus atvertus langus.
7. Pradėkite!

„MIR užduoties“ aptarimas

- Peržvelkite klausimus ir atsakymus.
- Laikui pasibaigus, visos grupės už savo darbą gaus tam tikrą taškų sumą.

Aptarimo klausimai

- Kiek taškų gavote?
- Kaip jums patiko viktorina?
- Kas buvo sudėtinga? Kas buvo lengva?
- Ar pasisėmėte naujų idėjų? Jei taip, kurių?
- Kaip sekėsi dirbti grupėje?
- Jei turėtumėte galimybę pridėti savo klausimą, koks tai būtų klausimas?

Tegul visos grupės pristato savo užduotis. Mokiniai turi pristatyti:

1. Žmogų ar daiktą, keliantį didelį pasitikėjimą.
2. Interviu su žmogumi, gavusiu paskatinamąją trumpąją žinutę su vaizdiniu jausmuku (emojis), simboliais ar sutrumpinimais.
3. Nuomonę, kuriai visi grupės nariai tvirtai pritaria ir kurią visada gintų.
4. Žmogų ar daiktą, nekeltį pasitikėjimo.
5. Iškreiptą žinią pagal tikrą žinių straipsnį.
6. Internetinės meilės simbolį.
7. Interviu su žmogumi, atsakančiu į klausimą „Kodėl yra svarbi žodžio laisvė?“, ir su kitu žmogumi, atsakančiu į klausimą „Kada paskutinį kartą pagalvojote, kad turite žodžio laisvę?“
8. Daiktą, simbolizuojantį, kad gyvename demokratijoje.

MIR UŽDUOTIS – KLAUSIMAI IR ATSAKYMAI

MEDŽIAGA MOKYTOJUI

1. Užduotis

1. Pasirinkite žmogų ar daiktą, keliantį didelį pasitikėjimą.
2. Nufotografuokite ar nupieškite jį.
3. Pagrįskite savo pasirinkimą. Nuotrauką ar piešinį ir argumentus išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

2. Pažymėkite

Kas yra socialinės medijos?

- Įrašai tinklaraščiuose.
- Laidais sujungti keli skaitmeniniai įrenginiai.
- Internetinės paslaugos, kurių padėdami žmonės bendrauja ir kartu su kitais vartotojais kuria jų turinį.

Teisingas atsakymas: Socialinės medijos yra internetinės paslaugos, kurių padėdami žmonės bendrauja ir kartu su kitais vartotojais kuria jų turinį.

3. Pažymėkite

Kuri valstybė pirmoji įtvirtino spaudos laisvę?

- Švedija
- Iranas
- Olandija
- Lietuva

Teisingas atsakymas: Pirmoji buvo Švedija! Pirmasis Spaudos laisvės aktas Švedijoje priimtas 1766 metais.

1919 m. buvo priimtas Lietuvos Valsybės spaudos įstatymas, kuris atitiko demokratiškos šalies tikiųjų įstatymų standartus ir užtikrina spaudos laisvę.

4. Patyrinėkite

- 2014 m. pavasarį socialinėse medijose pasklido mažo berniuko, šiltoje vakaro saulėje gulinio susirietusio tarp dviejų žvyro kauburių kažkur Viduriniuose Rytuose, nuotraukos. Nuotraukų autorius yra vardu Abdulas Azizas Al Otaibi (Abdul Aziz Al Otaibi). Raskite nuotrauką, įvedę į paiešką fotografo vardą. Kuris iš šių teiginių apie nuotrauką yra teisingas?
- Ši nuotrauka yra meno projektas iš Saudo Arabijos.
 - Šią nuotrauką paskleidė žinių redakcija. Joje nufotografuotas našlaitis berniukas iš Sirijos, miegantis tarp savo tėvų kapų.
 - Šioje nuotraukoje nufotografuotas istoriniuose kasinėjimuose Petroje, Jordanijoje, miegantis berniukas.

Teisingas atsakymas: Ši nuotrauka, kurią suorganizavo fotografas, yra viena iš meno projekto¹ dalių. 2014 m. sausį ji

pasklido socialinėse medijose – buvo teigiama, kad joje nufotografuotas našlaitis berniukas iš Sirijos.

5. Užduotis

1. Išsirinkite vieną žmogų (ne iš grupės), kuriam išsiųsite paskatinamąją trumpąją žinutę.
2. Parašykite trumpąją žinutę su vaizdo jautukais, sutrumpinimais ir simboliais.
3. Paklauskite to žmogaus, kuriam išsiuntėte žinutę, kaip jis pasijuto.
4. Atsakymą išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

6. Pažymėkite

Kas pasakė: „Aš nepritariu tam, ką tu sakai, bet ginsiu iki mirties tavo teisę tai sakyti“?

- Volteras (Voltaire)
- Evelina Beatričė Hol (Evelyn Beatrice Hall)
- Liza Simpson (Lisa Simpson)

Teisingas atsakymas: Dažnai teigiama, kad Volteras pasakęs: „Aš nepritariu tam, ką tu sakai, bet ginsiu iki mirties tavo teisę tai sakyti“. Tačiau iš tiesų šią frazę parašė Evelina Beatričė Hol knygoje „Voltero draugai“, išleistoje 1906 m., praėjus 128 metams po Voltero mirties.

7. Pažymėkite

Kiek vartotojų turi socialinis tinklas „Instagram“?

- Daugiau negu 400 milijonų.
- Daugiau negu 250 milijonų.
- Daugiau negu 100 milijonų.

Teisingas atsakymas yra daugiau negu 400 milijonų (2015 m. rugsėjo mėn. duomenys).

8. Užduotis

1. Susitarkite grupėje dėl vienos bendros nuomonės, kuriai visi grupės nariai tvirtai pritartų ir kurią visada gintų.
2. Tą nuomonę užrašykite ir išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

¹ <https://haralddoornbos.wordpress.com/2014/01/17/saudi-photographer-tell-me-this-is-not-syria-its-not-a-grave-and-the-boys-parents-are-not-dead/>

9. Patyrinėkite

Panagrinėkite Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 5 ir 13 straipsnius¹

„5 straipsnis. Teisė rinkti ir skelbti informaciją

1. Kiekvienas asmuo turi teisę:
 - 1) rinkti informaciją ir ją skelbti visuomenės informavimo priemonėse;
 - 2) neleisti skelbti savo parengtos informacijos, jeigu jos turinys redakcinio rengimo metu buvo iškreiptas;
 - 3) užsirašinėti, fotografuoti (čia ir kitur paryškinta užduoties rengėjų – red. past.), filmuoti, naudotis garso ir vaizdo technikos priemonėmis, taip pat kitais būdais fiksuoti informaciją, išskyrus šio įstatymo 13 straipsnyje nurodytus atvejus;
 - 4) publikacijas ar programas skelbti savo pavarde, slapyvardžiu ar anonimiškai.
2. Niekas negali būti verčiamas, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, platinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, kitų biudžetinių įstaigų informaciją.

13 straipsnis. Asmens teisių, garbės ir orumo apsauga

1. Siekiant nepažeisti asmens teisių, apsaugoti jo garbę ir orumą, renkant ir viešai skelbiant informaciją draudžiama:
 - 1) be asmens sutikimo filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus fizi-

- nio asmens gyvenamojoje patalpoje, fizinio asmens privačioje namų valdoje ir jai priklausančioje aptvertoje ar kitaip aiškiai pažymėtoje teritorijoje, nepaisant to, ar tas asmuo yra nurodytose vietose;
- 2) filmuoti, fotografuoti ar daryti garso ir vaizdo įrašus neviešų renginių metu be organizatorių, turinčių teisę rengti tokius renginius, sutikimo;
- 3) filmuoti ir fotografuoti žmogų ir naudoti jo atvaizdus reklamai visuomenės informavimo priemonėse be šio žmogaus sutikimo;
- 4) filmuoti ir fotografuoti asmenį su aiškiais fiziniais trūkumais be šio asmens sutikimo arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo;
- 5) filmuoti, fotografuoti vaiką ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus be nors vieno iš tėvų, globėjų ar rūpintojų ir paties vaiko sutikimo. Draudžiama naudoti vaikų fotografijas, garso ar vaizdo įrašus erotinio, pornografinio ir smurtinio pobūdžio informacijose;
- 6) be mirusiojo ar žuvusiojo šeimos narių sutikimo filmuoti, fotografuoti mirusįjį ar žuvusįjį stambiu planu ar daryti jo vaizdo įrašus.“

Kuriose iš toliau pateiktų situacijų gali būti neteisėta paslapčia ką nors fotografuoti? Teisingi gali būti keli variantai.

- Persirengimo kabinoje
- Matavimosi kabinoje
- Ką nors miegantį
- Duše

Teisingas atsakymas: Neteisėta yra paslapčia fotografuoti arba filmuoti ką nors, kas yra savo privačioje erdvėje ar kitoje vietoje, kuri yra skirta žmogui pabūti privačiai. Todėl gali būti neteisėta fotografuoti visose šitose situacijose, jei fotografuosite be sutikimo.

10. Pažymėkite

Kaip dar vadinamos medijos?

- Trečioji valdžia
- Blogio jėgos
- Liaudies balsas

Teisingas atsakymas: medijos vadinamos trečiaja valdžia greta Vyriausybės ir Parlamento – tokia svarbi yra jų funkcija.

11. Užduotis

1. Pasirinkite pasitikėjimo nekeliantį daiktą.
2. Nufotografuokite ar nupieškite jį.
3. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

12. Pažymėkite

Kas yra sąmokslų teorija?

- Tai yra teorija apie sąmokslą, kuriuo viena didelė ar tam tikrą valdžią turinti

žmonių grupė stengiasi įgyti dar daugiau valdžios. Kiti žmonės sąmokslą aptinka ir stengiasi jį atskleisti.

- Tai yra teorija apie sąmokslą, kuriuo grupė jokios valdžios neturinčių žmonių stengiasi įgyti valdžią, bet netiki, kad jiems pasiseks.

Teisingas atsakymas: sąmokslų teorija yra dažnai patraukli hipotezė ar teorija apie sąmokslą, kuriuo viena didelė ar tam tikrą valdžią turinti žmonių grupė stengiasi įgyti dar daugiau valdžios. Kiti žmonės sąmokslą aptinka ir stengiasi jį atskleisti. Tokie žmonės vadinami sąmokslų teorijos šalininkais. Yra sąmokslų teorijų apie, pavyzdžiui, Iliuminatų ordiną, 2001 m. rugsėjo 11-osios teroro ataką JAV ir Džono F. Kenedžio (John F. Kennedy) nužudymą.

13. Patyrinėkite

Yra sąmokslų teorijų apie tai, kad kai kuriuos garsius muzikantus valdo aukštesniosios jėgos. Pažiūrėkite siužetjuostę.² Kokį metodą filmuko kūrėjas naudoja, siekdamas paveikti žiūrovo nuomonę ir jausmus?

- Nepateikia visumos vaizdo, bet naudoja tam tikrą tezę patvirtinančias detales.
- Remiasi autoritetais ir patikimais šaltiniais.

¹<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/jRmecwksq>

²www.youtube.com/watch?v=Osgr7yERvmY

Teisingas atsakymas: filmuko kūrėjas nepateikia visumos vaizdo, bet naudoja tam tikrą tezę patvirtinančias detales. Filmuke naudojamas Bafometo simbolis. Bafometas – neaiškios kilmės žodis, pirmą kartą pavartotas tamplierių inkvizicijos proceso protokoluose (XIV a. pr.). Inkvizicija inkriminavo Tamplierių ordinui kaltinimus erezija, satanistiškėmis praktikomis ir kt. Tarp kaltinimų buvo ir tai, kad tamplieriai esą garbina galvos pavidalo stabą, kurį vadina Bafometu. Templieriai buvo kaltinami ir polinkiu į islamą, o Bafometas kildinamas iš Mahometo.

14. Pažymėkite

Pasiaiškinkite, kas yra žiniasklaidos laisvė. Pasidomėkite, ką apie tai pateikia „Reporteriai be sienų“. Kurios iš nurodytų valstybių žiniasklaidos laisvės reitingai yra geresni?

- Šri Lankos
- Namibijos
- Ispanijos
- Lietuvos

Teisingas atsakymas: Namibija. Mokiniai patys turėtų surasti tinkamas nuorodas.

Šalių laisvės reitingai yra pateikiami organizacijos „Reporteriai be sienų“¹ interneto svetainėje.

15. Pažymėkite

Ar jūsų draugas gali kaip socialinių tinklų profilio nuotrauką įsikelti nacių svastiką? Paskaitykite apie tai daugiau Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (188-18 straipsnis).²

- Taip, tai teisėta, nes Lietuvoje yra spaudos laisvė.
- Taip, tai teisėta, bet tik tada, jei ši profilio nuotrauka yra įdėta į serverį, kuris yra užsienyje.
- Ne, tai neteisėta.

Teisingas atsakymas: svastiką įkelti kaip profilio nuotrauką yra neteisėta,

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 188-18 straipsnis:

„Nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliavos ar herbo arba vėliavų, ženklų ar uniformų, kurių sudedamoji dalis yra nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliava ar herbas, nacistinių ar komunistinių organizacijų simbolių ar uniformų arba nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR vėliavos ar herbo, nacistinės svastikos, nacistinio SS ženklo, sovietinio kūjo ir pjautuvo ženklo, sovietinės raudonos penkiakampės žvaigždės ženklo pagrindu sudarytų vėliavų ar ženklų, atsakingų už Lietuvos gyventojų represijas Vokietijos nacionalsocialistų ar SSRS komunistų partijos vadovų atvaizdų platinimas, naudojimas susirinkime ar kitame masiniame renginyje arba kitoks demons-

nes tai būtų laikoma Lietuvoje draudžiamų simbolių viešu demonstravimu.

16. Užduotis

Pakreipti pasakojimą reiškia papasakoti istoriją taip, kad ją būtų lengviau suprasti. Iškreipti reiškia praleisti svarbius ir lemiamus faktus.

1. Raskite laikraštį.
2. Iškreipkite kokią nors žinią.
3. Šią žinią trumpai užrašykite ir pažymėkite, kokias svarbias detales praleidote. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

travimas, taip pat nacistinės Vokietijos, SSRS ar Lietuvos SSR himno viešas atlikimas – užtraukia baudą nuo vieno šimto keturiasdešimt keturių iki dviejų šimtų aštuoniasdešimt devynių eurų su daikto, kuris buvo administracinio teisės pažeidimo padarymo įrankis, konfiskavimu.

Pagal šį straipsnį neatsako asmuo, kuris padaro šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytas veikas muziejų veiklos, visuomenės informavimo apie istorinius ir dabarties įvykius, totalitarinius režimus, švietimo, mokslo, meno, kolekcionavimo, antikvarinės ar sendaikčių prekybos tikslais, asmuo, kuris naudoja oficialią egzistuojančios valstybės simboliką, taip pat Antrojo pasaulinio karo dalyvis, vilkintis savo uniformą.“

17. Patyrimėkite

Perskaitykite tekstą. Keliuose vietose turėtumėte suabejoti tuo, kas rašoma?

„Naujausių tyrimų duomenimis paaugliams pavojinga vartoti kvapnią dušo želę. Telefoninė apklausa parodė, kad vis daugiau paauglių renkasi kvapnią dušo želę. Ekspertų nuomone, kvapni dušo želė gali sukelti hormoninių sutrikimų. Tačiau dušo želės gamintojai norėtų šią informaciją išlaikyti paslapyje, atskleidė gerai informuoti šaltiniai. Šiai žiniai pasklidus tarp tėvų, kilo masinių protestų.

- Turėčiau suabejoti trimis vietomis šiame tekste.
- Turėčiau suabejoti keturiomis vietomis šiame tekste.
- Turėčiau suabejoti šešiomis vietomis šiame tekste.

Teisingas atsakymas: turėtumėte suabejoti 6 vietomis! Štai šiomis:

1. „Naujausių tyrimų duomenimis“ – kas atliko tyrimą, koks buvo jo tikslas, kaip jis buvo atliekamas?
2. „Telefoninė apklausa“ – kokiam skaičiui žmonių buvo paskambinta? Višiams?

¹<https://index.rs.org/#/>

²<http://www.infolex.lt/ta/103787:str188-18>

3. „Vis daugiau“ – kiek yra „vis daugiau“?
4. „Ekspertų nuomone“ – kokių ekspertų? Ar yra ekspertų, kurie mano kitaip?
5. „Atskleidė gerai informuoti šaltiniai“ – kodėl nenurodoma, kokie šaltiniai?
6. „Kilo masinių protestų“ – kiek žmonių turi išreikšti pasipiktinimą, kad jų reakciją jau būtų galima pavadinti masiniu protestu?

18. Pažymėkite

Propaganda yra žinia, kurios tikslas – greičiau paveikti negu informuoti. Iš kur kilęs žodis „propaganda“?

- Iš lotyniško žodžio *propago* (skleisti, platinti, išplėsti).
- Iš lotyniško žodžio *agenda* (veikti).
- Iš švediško žodžio *propå* (pasiūlymas).

Teisingas atsakymas yra propago (skleisti, platinti, išplėsti).

19. Užduotis

1. Sustokite promomis.
2. Paspauskite vienas kitam ranką.
3. Suskaičiuokite iki trijų.
4. Išstarkite žodžius „internetinė meilė“.
5. Išstarkite garsiai pirmą į galvą atėjusį žodį. Pasisemkite iš šių žodžių įkvėpimo ir grupėje išsirinkite internetinės meilės simbolį.
6. Simbolį nupieškite, nufotografuokite arba iliustruokite skaitmeniniu būdu. Simbolį išsaugokite!

20. Pažymėkite

Kas gali būti neteisėta?

- Parašyti komentare: „Aš tavęs nekenčiu!“
- Parašyti komentare: „Ateisiu pas tave į namus ir primušiu!“

Teisingas atsakymas: sakiny „Ateisiu pas tave į namus ir primušiu!“ gali būti laikomas grasinimu. Grasinti internete yra taip pat neteisėta kaip ir realiame gyvenime. Bet kuriuo atveju geriausia visada stengtis elgtis padoriai.

21. Pažymėkite

Kuo mes nesąmoningai tikime labiau?

- Tekstu
- Vaizdu

Teisingas atsakymas: vaizdai mus dažnai paveikia kur kas labiau tiesiogiai negu tekstai ir lengviau sužadina jausmus.

22. Patyrinėkite

Filmo „Dove Onslaught(er)“ kūrėjas nori perduoti žinią. Pažiūrėkite [siužetjuostę](#).¹ Kokį metodą naudojo filmo kūrėjas, siekdamas paveikti žiūrovo nuomonę ir jausmus?

- Tam tikram jausmui sustiprinti buvo naudojama muzika, nuotraukos ir greitai besikeičiančios siužetjuostės.
- Buvo kuriamas grupės spaudimas sudarant įspūdį, kad dauguma mano taip, o ne kitaip.

Teisingas atsakymas: filmo kūrėjas, siekdamas sustiprinti tam tikrą jausmą, naudojo muziką, nuotraukas ir greitai besikeičiančias siužetjuostas.

23. Pažymėkite

Kas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus laikoma žodžio laisve?

- Laisvė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.
- Laisvė gauti ir priimti informaciją bei kitaip susipažinti su kitų žmonių nuomone.
- Laisvė bendrais ar asmeniniais tikslais susivienyti su kitais žmonėmis.

Teisingas atsakymas: pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (25 straipsnis) žodžio laisvė suprantama kaip žmogaus teisė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.

24. Užduotis

1. Nueikite vietas, kurioje esate, mažiausiai 200 metrų ir raskite du žmones, iš kurių galėtumėte paimti interviu.
2. Pirmajam žmogui užduokite klausimą: „Kodėl yra svarbi žodžio laisvė?“
3. Antrajam žmogui užduokite klausimą: „Kada paskutinį kartą pagalvojote, kad turite žodžio laisvę?“
4. Atsakymus užsirašykite arba nufilmuokite. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

25. Pažymėkite

Kuris iš toliau pateiktų teiginių yra teisingas: „Manipuliavimas nuotraukomis arba vaizdais reiškia, kad...“

- originali nuotrauka ar vaizdas pakeičiami taip, kad įgautų naują turinį ir naują reikšmę.
- originali nuotrauka ar vaizdas pakeičiami kita nuotrauka ar vaizdu.
- manipuliuojantis žmogus turi tikslą pameluoti ir suklaidinti žiūrovą.

Teisingas atsakymas: manipuliavimas nuotraukomis arba vaizdais reiškia, kad originali nuotrauka ar vaizdas pakeičiami taip, kad įgautų naują turinį ir naują reikšmę.

¹www.youtube.com/watch?v=odl7pQFyjs0

26. Patyrimėkite

Filme „Kony 2012“¹ pasakojama apie Ugandos karo vadą, išnaudojantį vaikus kaip kareivius. Nė vienas filmas iki šiol dar nėra taip greitai paplitęs per socialines medijas tarp tokio didelio skaičiaus žmonių. Kodėl filmas buvo kritikuojamas? Galimi keli atsakymų variantai.

□ Filmo pastatymas buvo brangus, todėl kai kurie žmonės išreiškė nuomonę, kad pinigai galėjo būti panaudoti kitiems tikslams.

□ Daugelis įžymybių paskleidė šį filmą tarp savo gerbėjų pernelyg neįsigilinę į jo kontekstą.

□ Filmo pastatymo metu Džozefas Kony (Joseph Kony) jau keletą metų nebesireiškė Ugandoje.

□ Kai kurie kritikai teigė, kad tikrasis filmo tikslas buvo pagrįsti JAV kariškių buvimą Ugandoje.

Teisingas atsakymas: tinka visi atsakymų variantai. Filmą „Kony 2012“ sukėlė didžiulius debatus.

Filmą anglų kalba, yra angliški subtitrai (30 min.).

27. Užduotis

1. Raskite daiktą, simbolizuojantį, kad gyvename demokratijoje.

2. Šis daiktas gali, pavyzdžiui, simbolizuoti, kad mes galime mąstyti, manyti, jausti ir reikšti visa, ką norime.

3. Nupieškite arba nufotografuokite šį daiktą.

4. Pagrįskite, kodėl pasirinkote šį daiktą.

5. Argumentus užsirašykite ir išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

¹ <https://youtu.be/Y4MnpzG5Sqc>

REZULTATAI

0–65 taškai

Sveikiname pradėjus kelionę į sąmoningesnį medijų vartojimą! Svarbiausia pradėti mąstyti apie tokius dalykus kaip šioje viktorinoje. Ir jūs tai jau darote!

66–100 taškų

Gera, nuėjote nemažą kelio galą kelionėje į sąmoningesnį medijų vartojimą! Kiekvieną sykį, susidūrę su kokia nors informacija, klauskite savęs: „Kas man šią informaciją perduoda ir kodėl?“

101–165 taškai

Puiku, esate jau beveik tvirtai besijaučiantys medijų vartotojai. Susidūrę su kokia nors informacija, vertinate ją atsargiai ir dažnai savęs klausiate: „Kas man šią informaciją perduoda ir kodėl?“

166–187 taškai

Nuostabu, esate patyrę sąmoningi medijų vartotojai! Visada, susidūrę su kokia nors informacija, savęs klausiate: „Kas man šią informaciją perduoda ir kodėl?“

LLL

LLL

LLL

**MEDŽIAGA,
SKIRTA
PADAUGINTI**

3 DALIS: IŠKREIPTA INFORMACIJA – I PAMOKA

UŽDUOTIS A
MANYK KAIP AŠ! APIE
POVEIKIO METODUS.

Poveikio metodas 1 grupė

Sukuriamas grupės spaudimas, sudarant įspūdį, kad dauguma mano būtent taip

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, teigdamas, jog dauguma mano taip, o ne kitaip, kad ir jūs imtumėte taip manyti. Norima priversti jus galvoti: „Tai turi būti tiesa – juk negali visi tie žmonės klysti?“ Tai yra gana įprastas metodas, jūs tikriausiai esate su juo susidūrę. Mes, žmonės, esame socialūs ir dažniausiai norime elgtis taip, kaip kiti aplink mus esantys žmonės. Grupės spaudimas gali būti stiprus!

Poveikio metodas 2 grupė

Pasirenkamas „atpirkimo ožys“ – kas nors apkaltinamas už tai, už ką jis nėra atsakingas

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, suversdamas kaltę kam nors kitam ir taip pateikdamas paprastą atsakymą, kurį lengva priimti. Pasirinkti „atpirkimo ožį“ reiškia suversti kaltę už kokį nors blogį, pavyzdžiui, padidėjusį nedarbą ar ekonomikos nuosmukį, kokiam nors asmeniui ar grupei. Kaltės suvertimas kažkam gali būti patogus, nes jis siūlo paprastą paaiškinimą: „Tai jų kaltė!“ Be to, jums nebereikia gilintis į sudėtingus ryšius ir patiems prisiimti atsakomybę arba kaltę.

Poveikio metodas 3 grupė

Norint sustiprinti tam tikrą įspūdį, naudojama muzika, vaizdai ir greitai besikeičiančios siužetjuostės

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, sužadindamas jausmus. Muzika ir vaizdai dažnai sukelia stiprias gavėjo emocines reakcijas. Pavyzdžiui, liūdna ar vilties kupina scena filme sustiprinama dramatiška muzika. Kai naudojamos greitai besikeičiančios siužetjuostės, pasidaro sunkiau kritiškai vertinti, ar pateikiama išties susijusi ir teisinga informacija. Smegenys tiesiog nespėja iš paskos. Dažnai muzika derinama su greitai besikeičiančiomis siužetjuostėmis.

Poveikio metodas 4 grupė

Remiamasi autoritetais ir patikimais šaltiniais

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, remdamasis autoritetu, kuris paprastai laikomas patikimu. Jei ką nors teigia patikimas šaltinis (pvz., ekspertas, žinių kanalas ar valdžios institucija), mes tikimės, kad jų duomenys yra patikrinti. Tokia perduodama žinia atrodo svaresnė ir ja lengviau patikėti. Bet tokia informacija gali būti išimta iš konteksto, o cituojamasis ekspertas iš tiesų gali būti visai kito dalyko žinovas.

Poveikio metodas 5 grupė

Teigiama, kad kažkas yra faktas, nors tai tėra nuomonė

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką kokią nors žinią pateikdamas kaip faktą. Faktas yra tai, ką galima įrodyti, ir tai, žinoma, daro įspūdį daugeliui žmonių. Tokio poveikio metodo pavyzdys būtų įmonės kampanija, skelbianti, kad ši įmonė gamina gražiausias lovas pasaulyje. Tokį faktą yra sunku įrodyti. Šį metodą dažnai naudoja politikai, debatuose gindami savo politines nuostatas.

Poveikio metodas 6 grupė

Pasinaudojama perkėlimu – perkeliamas jausmas, apimantis turint reikalų su vienu dalyku, kitam dalykui, kad ir jis atrodytų negatyvus ar pozityvus

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, susiedamas kažką, apie ką dauguma žmonių galvoja neigiamai, su kažkuo, kas iš tiesų jokių neigiamų jausmų nekelia. Vienas dalykas ar reiškinys „užkrečia“ kitą dalyką ar reiškinį jausmu. Pavyzdžiui, jeigu jums parodo padvėsusios žiurkės nuotrauką ir iš karto po jos – torto. Pozityvus perkėlimas veikia atvirkščiai. Jei jūsų mėgstamas atlikėjas reklamuoja batus, juos parduodanti įmonė tikisi, kad susiesite tuos batus su savo jausmais atlikėjui.

Poveikio metodas 7 grupė

Nepateikiama visuma, bet naudojamos detalės, patvirtinančios tam tikrą tezę

Šiame metode informacijos perdavėjas siekia padaryti jums įtaką, pateikdamas daugybę tam tikrą žinią sustiprinančių detalių ir faktų. Bet kartu praleidžiama svarbi ir prieštaringa informacija. Šio metodo esmė yra tai, kad, užuot tiesiogiai melavus, informacija yra „karpoma“ ir „klijuojama“. Tokio metodo pavyzdys būtų nenaudingo produkto, kuriame yra pridėta vitaminių, reklama. Reklamoje išryškunami tik naudingieji vitaminai, bet nutylima apie kitas sudedamąsias dalis.

5 DALIS: MIR UŽDUOTIS

1. Pasidalykite į grupes. Jas turi sudaryti ne daugiau kaip penki žmonės.
2. Išsirinkite komandos kapitoną, turintį išmanųjį telefoną ar kitą įrenginį su internetu prieiga.
3. Komandos kapitonas garsiai perskaitys tekstą.
4. Išsirinkite vieną ar kelis paieškos generolus, turinčius išmanųjį telefoną, planšetinį kompiuterį ar nešiojamąjį kompiuterį, kuriuose galėtų ieškoti informacijos.
5. Pasitikrinkite, ar turite 8 baltus A4 formato popieriaus lapus ir kelis gerus rašiklius.
6. Mobiliajame telefone atidarykite interneto naršyklę ir uždarykite visus kitus atvertus langus.
7. Pradėkite!

1. Užduotis

1. Pasirinkite žmogų ar daiktą, keliantį didelį pasitikėjimą.
2. Nufotografuokite ar nupieškite jį.
3. Pagrįskite savo pasirinkimą. Nuotrauką ar piešinį ir argumentus išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

2. Pažymėkite

Kas yra socialinės medijos?

- Įrašai tinklaraščiuose.
- Laidais sujungti keli skaitmeniniai įrenginiai.
- Internetinės paslaugos, kurių padėdami žmonės bendrauja ir kartu su kitais vartotojais kuria jų turinį.

3. Pažymėkite

Kuri valstybė pirmoji įtvirtino spaudos laisvę?

- Švedija
- Iranas
- Olandija
- Lietuva

4. Patyrinėkite

2014 m. pavasarį socialinėse medijose pasklido mažo berniuko, šiltoje vakaro saulėje gulinio susirietusio tarp dviejų žvyro kauburių kažkur Viduriniuose Rytuose, nuotraukos. Nuotraukų autorius yra vardu Abdulas Azizas Al Otaibi (Ab-

dul Aziz Al Otaibi). Raskite nuotraukas, įvedę į paiešką fotografo vardą. Kuris iš šių teiginių apie nuotraukas yra teisingas?

- Ši nuotrauka yra meno projektas iš Saudo Arabijos.
- Šią nuotrauką paskleidė žinių redakcija. Joje nufotografuotas našlaitis berniukas iš Sirijos, miegantis tarp savo tėvų kapų.
- Šioje nuotraukoje nufotografuotas istoriniuose kasinėjimuose Petroje, Jordanijoje, miegantis berniukas.

5. Užduotis

1. Išsirinkite vieną žmogų (ne iš grupės), kuriam išsiųsite paskatinamąją trumpąją žinutę.
2. Parašykite trumpąją žinutę su vaizdo jautukais, sutrumpinimais ir simboliais.
3. Paklauskite to žmogaus, kuriam išsiuntėte žinutę, kaip jis pasijuto.
4. Atsakymą išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

6. Pažymėkite

Kas pasakė: „Aš nepritariu tam, ką tu sakai, bet ginsiu iki mirties tavo teisę tai sakyti“?

- Volteras (Voltaire)
- Evelina Beatričė Hol (Evelyn Beatrice Hall)
- Liza Simpson (Lisa Simpson)

7. Pažymėkite

Kiek vartotojų turi socialinis tinklas „Instagram“?

- Daugiau negu 400 milijonų.
- Daugiau negu 250 milijonų.
- Daugiau negu 100 milijonų.

8. Užduotis

1. Susitarkite grupėje dėl vienos bendros nuomonės, kuriai visi grupės nariai tvirtai pritartų ir kurią visada gintų.
2. Tą nuomonę užrašykite ir išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

9. Patyrimėkite

Panagrinėkite Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 5 ir 13 straipsnius¹

„5 straipsnis. Teisė rinkti ir skelbti informaciją

1. Kiekvienas asmuo turi teisę:
 - 1) rinkti informaciją ir ją skelbti visuomenės informavimo priemonėse;
 - 2) neleisti skelbti savo parengtos informacijos, jeigu jos turinys redakcinio rengimo metu buvo iškreiptas;
 - 3) užsirašinėti, fotografuoti (čia ir kitur paryškinta užduoties rengėjų – red. past.), filmuoti, naudotis garso ir vaizdo technikos priemonėmis, taip pat kitais būdais fiksuoti informaciją, išskyrus šio įstatymo 13 straipsnyje nurodytus atvejus;
 - 4) publikacijas ar programas skelbti savo pavarde, slapyvardžiu ar anonimiškai.
2. Niekas negali būti verčiamas, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, platinti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaiigų, kitų biudžetinių įstaiigų informaciją.

13 straipsnis. Asmens teisių, garbės ir orumo apsauga

1. Siekiant nepažeisti asmens teisių, apsaugoti jo garbę ir orumą, renkant ir viešai skelbiant informaciją draudžiama:
 - 1) be asmens sutikimo filmuoti, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus fizi-

nio asmens gyvenamojoje patalpoje, fizinio asmens privačioje namų valdoje ir jai priklausančioje aptvertoje ar kitaip aiškiai pažymėtoje teritorijoje, nepaisant to, ar tas asmuo yra nurodytose vietose;

- 2) filmuoti, fotografuoti ar daryti garso ir vaizdo įrašus neviešų renginių metu be organizatorių, turinčių teisę rengti tokius renginius, sutikimo;

- 3) filmuoti ir fotografuoti žmogų ir naudoti jo atvaizdus reklamai visuomenės informavimo priemonėse be šio žmogaus sutikimo;

- 4) filmuoti ir fotografuoti asmenį su aiškiais fiziniais trūkumais be šio asmens sutikimo arba filmuoti ir fotografuoti asmenį jam esant bejėgiškos būklės dėl sveikatos sutrikimo;

- 5) filmuoti, fotografuoti vaiką ar daryti jo garso ir vaizdo įrašus be nors vieno iš tėvų, globėjų ar rūpintojų ir paties vaiko sutikimo. Draudžiama naudoti vaikų fotografijas, garso ar vaizdo įrašus erotinio, pornografinio ir smurtinio pobūdžio informacijose;

- 6) be mirusiojo ar žuvusiojo šeimos narių sutikimo filmuoti, fotografuoti mirusįjį ar žuvusįjį stambiu planu ar daryti jo vaizdo įrašus.“

Kuriose iš toliau pateiktų situacijų gali būti neteisėta paslapčia ką nors fotografuoti? Teisingi gali būti keli variantai.

- Persirengimo kabinoje
- Matavimosi kabinoje
- Ką nors miegantį
- Duše

10. Pažymėkite

Kaip dar vadinamos medijos?

- Trečioji valdžia
- Blogio jėgos
- Liaudies balsas

11. Užduotis

1. Pasirinkite pasitikėjimo nekeliantį daiktą.
2. Nufotografuokite ar nupieškite jį.
3. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

12. Pažymėkite

Kas yra sąmokslų teorija?

- Tai yra teorija apie sąmokslą, kuriuo viena didelė ar tam tikrą valdžią turinti žmonių grupė stengiasi įgyti dar daugiau valdžios. Kiti žmonės sąmokslą patinka ir stengiasi jį atskleisti.
- Tai yra teorija apie sąmokslą, kuriuo grupė jokios valdžios neturinčių žmonių stengiasi įgyti valdžią, bet netiki, kad jiems pasiseks.

13. Patyrimėkite

Yra sąmokslų teorijų apie tai, kad kai kuriuos garsius muzikantus valdo aukštesniosios jėgos. Pažiūrėkite [siužetjuoste](#).² Kokį metodą filmuko kūrėjas naudo-

ja, siekdamas paveikti žiūrovo nuomonę ir jausmus?

- Nepateikia visumos vaizdo, bet naudoja tam tikrą tezę patvirtinančias detales.
- Remiasi autoritetais ir patikimais šaltiniais.

14. Pažymėkite

Pasiaiškinkite, kas yra žiniasklaidos laisvė. Pasidomėkite, ką apie tai pateikia „Reporteriai be sienų“. Kurios iš nurodytų valstybių žiniasklaidos laisvės reitingai yra geresni?

- Šri Lankos
- Namibijos
- Ispanijos
- Lietuvos

15. Pažymėkite

Ar jūsų draugas gali kaip socialinių tinklų profilio nuotrauką įsikelti nacių svastiką? Paskaitykite apie tai daugiau Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekse (188-18 straipsnis).³

- Taip, tai teisėta, nes Lietuvoje yra spaudos laisvė.
- Taip, tai teisėta, bet tik tada, jei ši profilio nuotrauka yra įdėta į serverį, kuris yra užsienyje.
- Ne, tai neteisėta.

¹<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/jRmecwksq>

²www.youtube.com/watch?v=Osg7yERvmY

³<http://www.infolex.lt/ta/103787:str188-18>

16. Užduotis

Pakreipti pasakojimą reiškia papasakoti istoriją taip, kad ją būtų lengviau suprasti. Iškreipti reiškia praleisti svarbius ir lemiamus faktus.

1. Raskite laikraštį.
2. Iškreipkite kokią nors žinią.
3. Šią žinią trumpai užrašykite ir pažymėkite, kokias svarbias detales praleidote. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

17. Patyrinėkite

Perskaitykite tekstą. Keliose vietose turėtumėte suabejoti tuo, kas rašoma?

„Naujausių tyrimų duomenimis paaugliams pavojinga vartoti kvapnią dušo želę. Telefoninė apklausa parodė, kad vis daugiau paauglių renkasi kvapnią dušo želę. Ekspertų nuomone, kvapni dušo želė gali sukelti hormoninių sutrikimų. Tačiau dušo želės gamintojai norėtų šią informaciją išlaikyti paslapyje, atskleidė gerai informuoti šaltiniai. Šiai žiniai pasklidus tarp tėvų, kilo masinių protestų.“

- Turėčiau suabejoti trimis vietomis šiame tekste.
- Turėčiau suabejoti keturiomis vietomis šiame tekste.
- Turėčiau suabejoti šešiomis vietomis šiame tekste.

18. Pažymėkite

Propaganda yra žinia, kurios tikslas – greičiau paveikti negu informuoti. Iš kur

kilęs žodis „propaganda“?

- Iš lotyniško žodžio *propago* (skleisti, platinti, išplėsti).
- Iš lotyniško žodžio *agenda* (veikti).
- Iš švediško žodžio *propå* (pasiūlymas).

19. Užduotis

1. Sustokite poromis.
2. Paspauskite vienas kitam ranką.
3. Suskaičiuokite iki trijų.
4. Išstarkite žodžius „internetinė meilė“.
5. Išstarkite garsiai pirmą j galvą atėjusį žodį. Pasisemkite iš šių žodžių įkvėpimo ir grupėje išsirinkite internetinės meilės simbolį.
6. Simbolį nupieškite, nufotografuokite arba iliustruokite skaitmeniniu būdu. Simbolį išsaugokite!

20. Pažymėkite

Kas gali būti neteisėta?

- Parašyti komentare: „Aš tavęs nekenčiu!“
- Parašyti komentare: „Ateisiu pas tave j namus ir primušiu!“

21. Pažymėkite

Kuo mes nesąmoningai tikime labiau?

- Tekstu
- Vaizdu

22. Patyrinėkite

Filmo „Dove Onslaught(er)“ kūrėjas nori perduoti žinią. Pažiūrėkite [siužetjuostę](#).¹ Kokį metodą naudojo filmo kūrėjas, siekdamas paveikti žiūrovo nuomonę ir jausmus?

- Tam tikram jausmui sustiprinti buvo naudojama muzika, nuotraukos ir grei-

tai besikeičiančios siužetjuostės.

- Buvo kuriamas grupės spaudimas sudarant įspūdį, kad dauguma mano taip, o ne kitaip.

23. Pažymėkite

Kas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus laikoma žodžio laisve?

- Laisvė turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti.
- Laisvė gauti ir priimti informaciją bei kitaip susipažinti su kitų žmonių nuomone.
- Laisvė bendrais ar asmeniniais tikslais susivienyti su kitais žmonėmis.

24. Užduotis

1. Nueikite vietas, kurioje esate, mažiausiai 200 metrų ir raskite du žmones, iš kurių galėtumėte paimti interviu.
2. Pirmajam žmogui užduokite klausimą: „Kodėl yra svarbi žodžio laisvė?“
3. Antrajam žmogui užduokite klausimą: „Kada paskutinį kartą pagalvojote, kad turite žodžio laisvę?“
4. Atsakymus užsirašykite arba nufilmuokite. Išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

25. Pažymėkite

Kuris iš toliau pateiktų teiginių yra teisingas: „Manipuliavimas nuotraukomis arba vaizdais reiškia, kad...“

- originali nuotrauka ar vaizdas pakeičiami taip, kad įgautų naują turinį ir naują reikšmę“.
- originali nuotrauka ar vaizdas pakeičiami kita nuotrauka ar vaizdu“.
- manipuluojantis žmogus turi tikslą pameluoti ir suklaidinti žiūrovą“.

26. Patyrinėkite

Filme „Kony 2012“ pasakojama apie Ugandos karo vadą, išnaudojantį vaikus kaip kareivius. Nė vienas filmas iki šiol dar nėra taip greitai paplitęs per socialines medijas tarp tokio didelio skaičiaus žmonių. Kodėl filmas buvo kritikuojamas? Galimi keli atsakymų variantai.

- Filmo pastatymas buvo brangus, todėl kai kurie žmonės išreiškė nuomonę, kad pinigai galėjo būti panaudoti kitiems tikslams.
- Daugelis įžymybių paskleidė šį filmą tarp savo gerbėjų pernelyg neįsigilinę į jo kontekstą.
- Filmo pastatymo metu Džozefas Kony (Joseph Kony) jau keletą metų nebesireiškė Ugandoje.
- Kai kurie kritikai teigė, kad tikrasis filmo tikslas buvo pagrįsti JAV kariškių buvimą Ugandoje.

27. Užduotis

1. Raskite daiktą, simbolizuojantį, kad gyvename demokratijoje.
2. Šis daiktas gali, pavyzdžiui, simbolizuoti, kad mes galime mąstyti, manyti, jausti ir reikšti visa, ką norime.
3. Nupieškite arba nufotografuokite šį daiktą.
4. Pagrįskite, kodėl pasirinkote šį daiktą.
5. Argumentus užsirašykite ir išsaugokite, kad galėtumėte pateikti mokytojui ir (ar) visai klasei.

¹ <https://youtu.be/Y4MnpzG5Sqc>